

VYTAUTO
DIDŽIOJO
UNIVERSITETAS
MCMXXII

PASULIO LIETUVIŲ
UNIVERSITETAS

JUNGTS

2025

VDU Pasaulio lietuvių
universiteto žurnalas

ISSN 3030-2382 (spausdintas)
ISSN 3030-2013 (internetinis)
<https://doi.org/10.7220/3030-2013.2025>

Redaktorės:

Ingrida Dačioliienė (ingrida.dacioliene@vdu.lt)

Gerda Pilipaitytė (gerda.pilipaityte@vdu.lt)

Vertė iš anglų kalbos - Ingrida Dačioliienė

Vertė iš ispanų kalbos - Gerda Pilipaitytė

Kalbos redaktorė – Auksė Gasperavičienė

Viršelio dizainerė – Saulė Žemaitytė

Dizainerė – Saulė Žemaitytė

Išleido

Vytauto Didžiojo universitetas

K. Donelaičio g. 58, LT-44248, Kaunas

www.vdu.lt | leidyba@vdu.lt

Spausdino

UAB „Vitae Litera“

Savanorių pr. 137, LT-44146, Kaunas

www.tuka.lt | info@tuka.lt

VDU Pasaulio lietuvių universitetas

K. Donelaičio g. 52-313, Kaunas, Lietuva

+370 65 975250

www.pasauliolietuviai.lt

Bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos integralios
bibliotekų informacinės sistemos (LIBIS) portale ibiblioteka.lt.

Tiražas 300 egz.

Turinys

Ingrida Dačioliienė, Gerda Pilipaitytė. Apie lietuvių Pietų Amerikoje – ne iš baimės, bet iš draugystės	3
Gerda Pilipaitytė. Sugrįžimas į save: nuo brazilų portugalų iki lietuvių tapatybės	5
Ingrida Dačioliienė. Pietų Amerikos lietuviai studentai: „Lietuva mums egzistavo visada. Tai – mūsų istorija“	8
Verónica Parselis, Martín Parselis. Atmintis ir būtis: Ernesto José Parselio asmenybė	13
Giedrė Milerytė-Japertienė. „Misija Lietuva“ ir pažintis su Urugvajaus lietuviais	17
Gabriel Orentas. Ilgas kelias namo: asmeninė lietuvių diasporos kelionė	21
Ieva Šulskutė. Lietuviška oazė Kolumbijoje: neatrastoji diaspora	27
Eglė Ozolinčiūtė. At(si)vėrimai su Nijole Lituana	31
Rūta Pūraitė. Svarbiausios VDU Pasaulio lietuvių universiteto veiklos 2024 m.	35

Viršelio nuotraukoje: Užsienio lietuvių studentų klubo (ULSK) nariai: pirmininkė Aira Gurauskaitė, Venesuelos lietuvė Gabriela Avalos Liesinskas-Mockienė ir Argentinos lietuviai Daina Juana Gariboldi ir Kovas Luksas

Gabriel Orento nuotrauka

Apie lietuvybę Pietų Amerikoje – ne iš baimės, bet iš draugystės

Kokį veidą suteikti šiam „Jungčių“ numeriui, svarstėme neilgai. Tema tapo aiški atsigręžus į veiklas ir žmones, su kuriais pastaruosius keiserius metus dirbome, kūrėme, bendravome. VDU Pasaulio lietuvių universiteto (PLU) sumanymuose Pietų Amerikos lietuvybės tema visada spingsi žiburėliu, primenančiu neleisti šiai lietuvių diasporos istorijos daliai nugrimzti į užmarštį. Juolab pamiršti neleidžia istorikas Egidijus Aleksandravičius, bene labiausiai prisidedantis prie PLU idėjų kūrimo, sakydamas: „Jei PLU veiklose neatsiranda erdvės Pietų Amerikos lietuvybei, galima sakyti, kad darome nuodėmę.“

Bet tikrai ne pragaro baimė lėmė tokį numerio temos pasirinkimą, o bičiulystės, kurios per pastaruosius metus susikūrė ir sustiprėjo per PLU veiklas.

2022 m. pabaigoje E. Aleksandravičius Thomo Manno festivalyje susitiko su Venesuelos lietuviu Gabriel Orentu ir supažindino jį su PLU komanda. Netrukus pradėjome kalbėti apie didžiulį G. Orento turimą jo tėvo, Venesuelos lietuvių fotografo Gedimino Orento fotografijų archyvą. Gimė mintis surengti šių fotografijų parodą, vėliau – ir tekstas šiam žurnalui.

2023 m. pagal V. Kavolio tarpdisciplininės profesūros programą dėstyto vizitui atvyko dr. Martėnas Parselis iš Argentinos. Procesas, kurį kartu su Martėn įveikėme spręsdami tiek dėstyto programos, tiek ir praktinius klausimus, iš tiesų suartino, leido pasinerti į Parselių šeimos bei Argentinos lietuvių bendruomenės istoriją, tad nedvejodamos pakvietėme

Martėną aprašyti jo tėvo Ernesto Parselio gyvenimo istoriją.

2024 m. į VDU bakalauro studijas įstojo Brazilijos lietuvis Felipe Desbanca Liutkus. Pakviestas į susitikimą, atsiliepė visa širdimi, išliejo savo ilgai ieškotos ir atrastos lietuviškosios tapatybės ilgesį ir džiaugsmą tapus pirmuoju savo šeimos nariu, sugrįžusiu į Lietuvą po beveik 100 metų.

Tais pačiais metais susidraugavome ir bendrame projekte dirbome su Kolumbijoje gyvenusia ir Antano Mockaus motiną Nijolę pažinusia dr. Egle Ozolinčiūte. Kai VDU Lietuvių išeivijos institute buvo surengtas Rimanto Vanaugo knygos „Nijolė Lituana“ pristatymas, taškai susijungė savaime ir Eglė parengė knygos recenziją.

2024 m. buvo pažymėti ir aktyvia bičiulyste su Pasaulio lietuvių jaunimo sąjunga (PLJS) bei Užsienio lietuvių studentų klubu (ULSK). Nemaža dalis ULSK narių, dalyvaujančių bendrai organizuojamuose renginiuose, – studentai lietuviai iš Pietų Amerikos, tad kitaip negalėjome, kaip tik suteikti jiems balsą, su jų pagalba išskelti Pietų Amerikos lietuvybės spalvas į lietuvių diasporos vaizduotės lauką.

Per panašias Pietų Amerikos lietuvybei skirtas veiklas susipažinome ir su Kolumbijoje gyvenusia VDU lyginamųjų kultūrų studijų studente Ieva Šulskute, tyrinėjančia Kolumbijos lietuvių tautinę tapatybę. Ji bei Giedrė Milerytė-Japertienė parengė apžvalginius pasakojimus apie rečiau girdimas ir matomas, beveik nenykusias lietuvių bendruomenes Pietų Amerikoje.

I. Šulskutė pateikia žvilgsnį į lietuvių Kolumbijoje istoriją ir likimą, o G. Milerytė-Japertienė pasakoja apie lietuvių Urugvajuje ir šios bendruomenės atstovų kelionę į 100-mečio dainų šventę Lietuvoje.

Tad linkime malonios kelionės per Pietų Amerikos lietuviybės „džiungles“. Svarbu, kad šios „džiunglės“ liktų mūsų atmintyje ir diasporinėje vaizduotėje.

Ingrida Dačioliienė ir Gerda Pilipaitytė

Sugrįžimas į save: nuo braziliskai portugališkos iki lietuviškos tapatybės

Gerda Pilipaitytė

Šiame nuoširdžiame interviu Brazilijos lietuvis Felipe Liutkus dalijasi pasakojimu apie atgaivintą ryšį su lietuviškumu praėjus beveik šimtui metų nuo jo šeimos emigracijos į Braziliją. Gimęs Santoso mieste, Brazilijoje, turintis lietuviškų ir portugališkų šaknų, Felipe yra atkaklumo, siekiant susigrąžinti paveldėtą tapatybę, pavyzdys, pasakojantis savo šeimos migracijos istorijas ir apie gyvenimą pakeitusių studijų patirtis Lietuvoje.

Felipe, labai malonu, kad sutikai pasidalinti savo šeimos migracijos istorija. Gal galėtum šiek tiek papasakoti apie save?

Žinoma! Esu Felipe Desbanca Liutkus, gimiau Santoso mieste, Brazilijoje. Mano šaknys iš tėvo pusės yra lietuviškos, o iš motinos pusės – portugališkos. Šiuo metu studijuojau Vytauto Didžiojo universitete, Verslo administravimo bakalauro programos pirmame kurse. Sugrįžti į Lietuvą, mano protėvių žemę, gyventi ir studijuoti visada buvo mano svajonė, labai džiaugiuosi, kad tai tapo realybe.

Ar galėtum daugiau papasakoti savo šeimos istorijos ir apie ryšį su Lietuva?

Mano prosenelis Jonas Liutkus ir senelis Mykolas Liutkus kilę iš Vilkijos. Jonas gimė 1833 m. kovo 14 d. turtingoje šeimoje ir vedė iš neturtingos šeimos kilusią Magdaleną. Jo giminaičiai tam nepritarė ir, kaip manoma, atstūmė. Jonas ir Magdalena Lietuvoje susilaukė penkių vaikų ir 1927 m. vasario 25 d. kartu su Jono pusbroliu iš Prancūzijos Havro uosto laivu „Formose“

Felipe Desbanca Liutkus. Jono Petronio nuotrauka

išplaukė į Braziliją. Tada mano seneliui Mykolui buvo maždaug dveji.

Šeima atvyko į Santoso miestą 1927 m. kovo 19 d. Iš pradžių dirbo fermose Kravinjoso vietovėje, tačiau po kurio laiko apsigyveno San Paule. Mano senelis Mykolas ten vedė Estellą, su kuria susilaukė penkių vaikų: João Carlos (mano tėvo), Ricardo, Jorge, Sandro ir Margareth. Jis mirė 1987 m. liepos 22 d. Santoso mieste. Kiek žinau, jis, taip pat ir jo tėvas Jonas visada svajojo nors trumpam sugrįžti į Lietuvą, bet, matyt, nebuvo lemta.

Įdomu tai, kad mano senelis Mykolas norėjo turėti anūką – berniuką, kuris paveldėtų Liutkaus pavardę. Tačiau Jorge ir Ricardo turėjo tik dukras, o Sandra ir Margareth – sūnus, kurių nė vienas nepratęsė Liutkaus pavardės. Mano tėvas João Carlos buvo vienintelis, kuriam gimė sūnus – tai aš. Įdomu ir tai, kad aš gimiau 1992 m. kovo 14-ąją – tą pačią dieną, kaip ir mano prosenelis Jonas. Be to, giminės man sako, kad esu labiausiai panašus į senelį Mykolą. Tuo tarpu daugelis kitų šeimos narių paveldėjo močiutės, kilusios iš Artimųjų Rytų, bruožus.

Kaip laikui bėgant formavosi tavo lietuviška tapatybė?

Augdamas žinojau, kad esu lietuviškos kilmės, bet daugiau nesidomėjau savo šaknimis. Daugiausia įtakos mano tapatybei iš pradžių turėjo mano portugališkoji pusė, galbūt todėl, kad tuo metu nepalaikiau artimų ryšių su tėvo šeima.

Būdamas vaikas, dažnai jaučiausi kitoks dėl savo pavardės, išvaizdos ir mąstysenos, o paauglystėje buvo sunku pritapti prie Brazilijos visuomenės. Patirdavau patyčių, jaučiau, kad man svetima ta kultūra, net ir klimatas. Visi šie iššūkiai privertė mane susimąstyti, kam iš

tikrųjų priklausau, ir paskatino domėtis lietuviškuoju paveldu.

Iš pradžių mano šeima apie tai beveik nieko nepasakojo. Kiek žinau iš savo tėvo, mano senelis Mykolas apskritai vengė kalbėti apie Lietuvą. Nežinau, kodėl, galbūt bijojo sovietų šnipų arba buvo įbaugintas sovietmečiu vykusių trėmimų. Nepaisant to, kad šeimos istorijoje turėjau spragų, po truputį rinkau informaciją. Atradau, kad daugelis detalių, tokių kaip senelio Mykolo gimimo vieta ir data, buvo netikslios. Po atkaklių tyrinėjimų ir giminaičių pagalbos Lietuvoje galiausiai išsiaiškinau, kad jis gimė Vilkijoje, o ne Kaune liepos, o ne rugpjūčio mėnesį.

Kaip toliau jaukinaisi lietuviškas šaknis?

Kaskart sužinojęs ką nors daugiau, jaučiau vis stipresnį ryšį su Lietuva. Pradėjau domėtis galimybe gauti Lietuvos pilietybę. Mano šeima iš pradžių į tai žvelgė skeptiškai, nes dvejojo dėl

Jonas ir Magdalena Liutkai

išlaidų, dokumentų tvarkymo sunkumų ir klaidingai manė, kad reikės atsisakyti Brazilijos pilietybės.

Nepaisant šių iššūkių, nenuleidau rankų. Vienas giminaitis Lietuvoje padėjo man surasti senelio gimimo liudijimą, kuris buvo itin svarbus pilietybės gavimo procese. Tuo pačiu metu prisijungiau prie Vytauto Didžiojo universiteto organizuojamo nuotolinių lietuvių kalbos ir kultūros kursų. Tai buvo įkvepianti patirtis, nes pasijutau esantis arčiau Lietuvos, įgijau pasitikėjimo visiškai priimti lietuviškumą.

Kokia buvo tavo pirmoji kelionė į Lietuvą?

Tai buvo neįtikėtina patirtis. 2022 m. liepos mėnesį tapau pirmuoju savo šeimos nariu, sugrįžusiu į Lietuvą po beveik 100 metų. Įdomu tai, kad į Lietuvą atvykau liepos 12-ąją – tą pačią dieną, kai gimė mano senelis Mykolas. Tai šią akimirką padarė dar ypatingesnę.

Tikriausiai galiu sakyti, kad ši kelionė pakeitė mano gyvenimą. Gyvai dalyvavau Vytauto Didžiojo universiteto vasaros kursuose, aplankiau šalį ir pajutau, kad neabejotinai priklausau Lietuvai. Būtent šioje kelionėje sužinojau, kad man buvo suteikta Lietuvos pilietybė. Negalėjau tuo patikėti. Po ilgų ir nelengvų pastangų tai buvo tarsi svajonės išsipildymas.

Kaip tave pakeitė gyvenimas ir studijos Lietuvoje?

Gyvenimas Lietuvoje leido man atkurti ryšį su savo lietuviškomis šaknimis, ko net neįsivaizdavau, o studijos Vytauto Didžiojo universitete dar labiau praturtino mano supratimą apie Lietuvos istoriją, kultūrą ir politiką. Sakyčiau, kad ši kelionė buvo daugiau nei vien pilietybės susigrąžinimas – tai buvo savęs atradimas ir kartu garantas, kad ateities kartos mano šeimoje turės galimybę didžiuotis savo lietuviška kilme.

Kokį patarimą duotum kitiems, kurie siekia atkurti ryšį su paveldėta tapatybe?

Nebijokite pradėti, net jei kelias atrodo neaiškus. Klauskite, tyrinėkite savo šeimos istoriją, kreipkitės į giminaičius ar bendruomenės grupes, kurios gali padėti. Ryšio su savo paveldu atkūrimas nėra tik faktų mokymasis – tai gilesnė savęs ir savo šaknų pažinimo kelionė.

Felipe senelis Mykolas Liutkus su žmona Estela ir vaikais: (iš kairės) Jorge, Sandra, Ricardo ir Margareth

Pietų Amerikos lietuviai studentai: „Lietuva mums egzistavo visada. Tai – mūsų istorija“

Ingrida Dačioliene

Beveik pačioje 2024 metų pabaigoje L. ir F. Mockūnų erdvėje Vilniuje susitikome pašnekesiui su lietuvių kilmės studentais iš Pietų Amerikos, Užsienio lietuvių studentų klubo (ULSK) nariais¹, kurie dalijosi savo studijų Lietuvoje patirtimis, diskutavo apie dvigubą tapatybę ir lietuviybės paveikslą, kurį paveldėjo iš savo tėvų ir senelių Pietų Amerikoje.

Susitikime dalyvavo Daina Juana Gariboldi ir Victoria Laima Gariboldi, Audra Luksas ir Kovas Luksas iš Argentinos bei Alejandro Avalos Liesinskas iš Venesuelos. Prie diskusijos prisijungė ir Lietuvoje nuo 2003 m. gyvenantis Venesuelos lietuvis Gabrielis Orentas.

Visus pašnekovus būtų galima trumpai apibūdinti taip: turi Lietuvos pilietybę, lietuvių kalbos išmoko atvykę į Lietuvą, savo ateitį sieja su Lietuva. Kiekvieno diskusijos dalyvio lietuvių kalbos lygis skirtingas, tačiau nė vienas neketino ir nesiūlė kalbėti anglų ar ispanų kalbomis. Tai, kad pokalbis vyksta lietuvių kalba, jaunuoliams buvo savaime suprantamas dalykas. Skaitytojo patogumui interviu kalba redaguota.

Koks buvo jūsų kelias į Lietuvos kultūros ir tapatybės atradimą?

Kovas: Mes su sese gimėme Mendosoje, Argentinoje. Ten vaikystėje neturėjome

Pokalbis su lietuvių kilmės studentais iš Pietų Amerikos L. ir F. Mockūnų namų erdvėje, Vilniuje

¹ ULSK – Užsienio lietuvių studentų klubas – Lietuvoje veikianti organizacija, vienijanti į Lietuvą grįžusį pasaulio lietuvių jaunimą.

galimybių eiti į bendruomenę. Vėliau persikėlėme į Buenos Aires. Ten mūsų tėvai dalyvavo bendruomenėje, bet mes jau nebe, gal tik kartais. Šokau tautinius šokius. Mūsų dažnai klausdavo, iš kur tokie vardai – Kovas, Audra ir Vytas. Turėdavome paaiškinti, kaip jie rašosi, paaiškinti, kad proseneliai buvo iš Lietuvos.

Mama sako, kad kai buvome vienerių–dvejų metų amžiaus, su mumis kalbėjo lietuviškai. Tuo metu mamai nereikėjo dirbti. Kai vėliau persikėlėme gyventi į Braziliją, reikėjo išmokti naują kalbą, o kai grįžome į Argentiną, mūsų tėvai išsiskyrė. Tada mama jau turėjo dirbti ir kai po darbų grįždavo namo, jai nelikdavo jėgų kalbėti ne savo kalba. O mūsų mokykla ir namų darbai buvo ispanų kalba. Apie Lietuvą aš daugiau sužinojau per savo šeimą, istorijas, per močiutę.

Juana: Visada buvo taip, kad mums Lietuva egzistavo. Tai yra mūsų istorija. Tada nekalbėjome lietuviškai, bet kiekvieną savaitę žiūrėdavome 1990 m. Dainų dainelės įrašus – vaikų pasirodymus. Nesuprasdavome nė žodžio, bet galėjome dainuoti ir dainuodavome. Kai atvažiavau į Lietuvą, mano močiutė labai tuo didžiavosi, savo pažįstamiems siuntė mano nuotraukas.

Ar visada žinojote, kad norėsite važiuoti studijuoti į Lietuvą?

Kovas: Kartą per tėčio dieną restorane kalbėjome apie tai, kaip jis gyveno Čikagoje būdamas 18–23 m. Tada pagalvojau, kad irgi norėčiau tokio gyvenimo. Aš jo klausdavau – ar aš irgi galiu taip daryti? Jis sakydavo – aišku, gali. Tada taip sutapo, kad po savaitės ar dviejų iš Lietuvos grįžo Juana². Tada ir nusprendžiau vykti studijuoti į Lietuvą.

Audra: Man visada buvo įdomu, kad mano visa šeima kalba lietuviškai. Tėvai turėdavo draugų iš Lietuvos, iš Vasario 16-osios gimnazijos ir

kai jie atvažiuodavo, visi kalbėdavo lietuviškai ir aš nieko nesuprasdavau. O man labai buvo įdomu kalbėti ir suprasti. Mano brolis jau buvo Lietuvoje, tad pasakiau sau, kad irgi noriu ten važiuoti. Tai yra mano pirmas kartas Lietuvoje. Prieš atvažiuodama Lietuvą įsivaizdavau tokią, apie kokią pasakojo mano šeima, bet dabar turiu ir savo nuomonę. Viskas yra gerai.

Gabriel: Iš tikrųjų mano vardas yra Kęstutis. Mano tėvas buvo Gediminas, tad jis įkalbėjo mano mamą, kad mano vardas turi būti Kęstutis. Mano mama yra venesuelietė iš Kolumbijos, o tėvas emigravo iš Lietuvos po karo. Jis buvo fotografas Kaune. Kai Lietuva atgavo nepriklausomybę, jis nusprendė, kad nori grįžti į tėvynę. O man tada atrodė, kad Lietuvoje komunistas, kad ten nieko nėra. Kai abu atvykome į Lietuvą, po 15 dienų jis norėjo atgal į Venesuelą, o aš norėjau visam laikui pasilikti Lietuvoje. Aš įsimylėjau Lietuvą. Viskas buvo taip bohemiška, taip keista, viską reikėjo kurti iš naujo, bet viskas buvo labai kūrybiška, ir man tokia erdvė labai patiko. Vėliau mano tėvas pradėjo gyventi Lietuvoje, o aš kiekvieną vasarą atvažiuodavau jo aplankyti ir matydavau, kaip kiekvieną vasarą viskas keičiasi. Nuo 2003 m. nusprendžiau persikelti čia gyventi. Man atrodė, kad Venesueloje jau neturiu ką veikti ir kad noriu pradėti iš naujo Lietuvoje. Nuo to laiko šiek tiek gyvenau Ispanijoje ir Londone. Mano pilnas vardas yra Kęstutis Gabriel Orentas Amado, bet gyvenant Londone buvo patogiau sakyti Gabriel Orentas – neberekėjo, pavyzdžiui, bankui telefonu aiškinti, kaip tariasi Kęstutis. Nuo to laiko esu Gabriel Orentas.

Kokia kalba kalbate su savo šeimos nariais ir draugais?

Gabriel: Mano tėvas visada su manimi kalbėdavo tik ispaniškai... su savo akcentu.

Kovas: Mes su sese irgi kalbame ispaniškai, nes pakeisti kalbą yra labai keista.

² Daina Juana Gariboldi, šios diskusijos dalyvė.

Iš kairės: Gabriel Orentas, Alejandro Liesinskas, Aira Gurauskaitė, Victoria Laima Gariboldi, Kovas Luksas ir Daina Juana Gariboldi L. ir F. Mockūnų namų erdvėje, Vilniuje

Gabriel: Čia taip yra. Su žmogumi, su kuriuo visada kalbu lietuviškai, visada kalbame lietuviškai. O jei pakeičiame kalbą, tai keičiasi ir santykis su pačiu žmogumi, tarsi bendrautume su nepažįstamu. Yra lietuvių, su kuriais aš visada kalbu angliškai. Tai, manau, susiję su komunikacija, semiotika, kalbos kodais.

Juana: Mes gyvename su drauge iš Rusijos ir su ja šnekame angliškai, bet kalba keičiasi kiekvieną akimirką. Kalbame su Victoria ispaniškai, tada pereiname prie anglų kalbos, kai į pokalbį įsitraukia kita kambariokė, ir toliau su Vicki kalbame angliškai, nes tingime grįžti prie ispanų kalbos. Turime keletą žodžių, kuriuos išmokome gerai sakyti, pavyzdžiui, vadovė, sesija, montuoti, ir tų žodžių į ispanų kalbą neverčiame. Daug žodžių susiję su studijomis, nes mes studijuojame lietuviškai.

Alejandro: Klausimas visiems – o jūs gal turite tokiam kalbos mišiniui pavadinimą? Yra span-glish³, tai gal gali būti lietuviš? Aš sukūriau pavadinimą – Lituano ir Español būtų Lituaniol. Arba iš lietuvių kalbos – liespatuviškai. Bet gal geriau Lituañol arba Lituanish⁴. Tai, kas vyksta pas jus, tas pats vyksta ir pas mane su sese arba mama. Pradedi kalbėti ispaniškai, pamiršti, kaip sakyti ispaniškai, bet žinai tą žodį lietuviškai. Pavyzdžiui: Estaba en el parque, entonces sutikau amiga mía⁵. Kartais veiksmažodžius pasakau su ispaniškais galūnėmis. Tada vietoj einu pirkti sakau einu pirkiar.

³ Anglų ir ispanų kalbų mišinys.

⁴ Pokalbio dalyviai vienbalsiai nutarė, kad geriausias pavadinimas yra Lituañol.

⁵ Iš isp. k. Buvau parke, tada sutikau savo draugę.

Kokį suvokimą apie Lietuvą turėjote prieš atvažiuodami ir kaip jaučiate Lietuvą ir lietuvius dabar? Kokį skirtumą jaučiate savyje?

Alejandro: Kokį skirtumą jaučiu savyje? Tapau kitoks. Nesu toks šiltas kaip anksčiau. Aš tau duosiu pavyzdį. Yra ratas [dėlioja lėkštėje ratą iš sausainių – I. D.] ir tu esi tas sausainis, kuris yra rate. Jei visi kiti pradės šokti, tu, norėdamas ar ne, taip pat pradėsi šokti. O jei tu esi tas žmogus, kuris visą laiką juda ir šoka, bet visi kiti tame rate stovi... Čia toks visuomenės psichologinis dalykas. Nors, manau, visi bando išlikti savimi ir nesikeisti, aplinka tave keičia.

Juana: Argentinoje aš esu labai intravertiška, o čia – ekstravertė. Visą gyvenimą aš buvau intravertė. Atvažiauvau į Lietuvą ir iškart – op! Kodėl aš čia tokia? Vicki yra ekstravertė 120 proc. ir Argentinoje, ir Lietuvoje.

Vicki: Tai, ką mūsų močiutė pasakojo mums apie Lietuvą, viskas buvo apie Lietuvą sovietmečiu. Atvažiuodamos taip ir manėme, kad viskas bus blogai, nešvaru, nešvies saulė, niekas nesišypsos. Ir kai atvažiavome, čia viskas buvo kitaip! Lietuvai jau reikia „move forward“⁶, žiūrėti, kas bus, o ne kas buvo.

Kovas: Prieš atvykdamas čia draugams sakiau, kad grįšiu į Argentiną po vieno semestro, o tėvams sakiau – galimai negrįšiu. Kodėl taip nusprendžiau – nežinau. Visada buvau laisvas, visada norėjau turėti savo gyvenimą, o gyventi savarankiškai Argentinoje labai sunku – mokytis, dirbti ir nuomotis butą. O čia, Lietuvoje, kaip ir įmanoma.

Gabriel: Lietuva duoda tokį jausmą, kad gali būti laisvas, gali būti savimi ir dėl to gali eiti toliau. Ypač jaunimui palankios sąlygos. Manęs irgi visi klausinėjo, kodėl palikau Venesuelą – ten gi visada vasara, kokosai, bananai – čiunga čianga. Bet čia nieko naujo, ir prieš 500 metų Venesuela visiems europiečiams buvo čiunga čianga.

Juana: Lietuvoje dar nėra daug imigrantų ir į juos nežiūrima kaip į tarakonus. Kai atvažiauvau į Lietuvą ir dar gerai lietuviškai nekalbėjau, žmonės vis tiek buvo manimi susidomėję. Čia žmonės džiaugiasi, kad pasirinkai gyventi Lietuvoje, pasirinkai išmokti lietuvių kalbą, studijuoti lietuviškai. Pasirinkai čia gyventi, todėl žmonės ir džiaugiasi. Pavyzdžiui, eini į turgų ir kalbi ten su akcentu, bet lietuviškai – tikrai gausi ko nors nemokamai. Turgaus bobutėms labai patinka, kai bandai ką nors pasakyti lietuviškai.

Jūs atvažiuojate į Lietuvą, ji jums atrodo ypatinga, o daliai lietuvių, kurie čia gimė, užaugo, Lietuva atrodo visiškai neypatinga.

Juana: Nes tu visada žiūri, kaip kiti kitur gyvena. Žmonės Lietuvoje žiūri į Vakarų Europą, mato, kad žmonės geriau gyvena, jų atlyginimai didesni, ir nori to paties. Mes Argentinoje ar Venesueloje žiūrime į Lietuvą ir galvojame – o, stabilumas! Viskas! Čia jau yra svajonė.

Gabriel: Iš Lietuvos žmonės nori važiuoti į Norvegiją arba Londoną – nori gyventi geriau, o mes atvažiavome čia, nes mes norime gyventi.

Juana: Taip, mes norime gyventi [šypsosi]. Ir viskas.

Alejandro: Pagaliau gyvename ramiai.

Gabriel: Gali eiti gatvė ir niekas tavęs nenužudys. Kavinėje gali palikti telefoną ir nueiti į tualetą ir telefonas dar bus ant stalo!

Juana: Taip pat jau neliko reakcijos šokti nuo gatvės, kai išgirstu motociklą. Argentinoje labai įprasta, kai motociklu atvažiuoja du žmonės. Vienas viską iš tavęs atima, sėda atgal ant motociklo ir nuvažiuoja. Lietuvoje visi vaikšto atsipalaidavę – būtų labai lengva jus apiplėšti [juokiasi], nes žmonės nežiūri, kur eina, nežiūri, ką daro.

⁶ Iš angl. k. Judėti pirmyn.

Ar sakote – „aš esu lietuvis“ ar „aš esu lietu- vio vaikas“?

Victoria: Argentinoje mes nesakome, kad esame lietuviai. Sakome, kad mano prosenelė ar senelė atvyko iš Lietuvos. Sakau, kad esu argentinietė, turinti šaknų Lietuvoje.

Kovas: Kai čia atvykau, sakydavau, kad esu lietuvių kilmės argentinietis. Dabar, kai čia praleidau pakankamai daug laiko, geriau šneku, studijuojau lietuviškai, tarnavau Lietuvos kariuomenėje – tai turėjo tam tikros įtakos – susikūriau lietuvišką pusę. Aš gimiau ten, augau ten – aš to negalėsiu ištrinti – buvau visiškai argentinietis, o dabar pradėjau jausti ir savo lietuvišką pusę. Negalėsiu pasakyti, kad esu tik lietuvis, nes tai reikštų, jog ištrinčiau pusę savo gyvenimo. Dabar jau sakysiu, kad esu lietuvis-argentinietis arba argentinietis-lietuvis.

Alejandro: Venesueloje gimiau ir gyvenau iki 13 metų. Lietuvoje gyvenu jau 8 metus, bet kartais jaučiuosi nežinomybėje – kas aš esu iš tikrųjų. Esu venesuelietis ar ne? Aš ten gimiau ir gyvenau, bet nežinau visų Venesuelos tradicijų. Esu ir jaučiuosi venesuelietis, nes ten gimiau. Kalbant apie Lietuvą, aš esu lietuvis. Aš čia gyvenu, todėl galiu patirti, ką reiškia čia gyventi, kaip lietuviai bendrauja. Gyvenu čia, bet gimiau tenai, ir dėl to esu toks, koks esu, esu energingas turiu vadinamąjį „skonį“ – sabor⁷ – latino flavour⁸ [visi juokiasi]. Apibendrinus – esu pasaulio vaikas.

Gabriel: Aš irgi visada jaučiuosi kaip lietuvis ir kaip venesuelietis. Viena mano dalis buvo auklėjama venesuelietišškai, kita – lietuviškai. Mačiau tai kaip galimybę žiūrėti į Lietuvą ir Venesuelą kitaip, nes gali turėti kitą perspektyvą, tau tai duodama.

⁷ Iš isp. k. skonis.

⁸ Spanglish – lotynų amerikiečio skonis.

Atmintis ir būtis: Ernesto José Parselio asmenybė

*Kas nežino savo protėvių istorijos, tas yra kaip medis be šaknų.
(Konfucijus, Apmąstymai ir pašnekesiai)*

Verónica Parselis ir Martín Parselis¹

Protėvių šaknys ne tik sieja mus su praeitimi, bet ir formuoja mūsų tapatybę, vertybes bei pasaulėžiūrą. Rašyti apie kieno nors gyvenimą (ypač apie tėvo) yra iššūkis, gerokai sudėtingesnis nei paprastas pasakojimas apie įvykius. Tam reikia pasikviesti prisiminimus, atrinkti tai, ką verta papasakoti, ir, kas sudėtingiausia, – giliai, nuoširdžiai pažvelgti į savo paties ar kito istoriją.

Filosofas Martinas Heideggeris nagrinėja „istoriškumo“ sampratą, teigiančią, kad žmogaus tapatybė susijusi su jo praeitimi ir kilme. Jam *Dasein* (žmogus savo egzistencijoje) nėra izoliuotas individas, o tas, kuris paveldi pasaulį ir istoriją, formuojančius jo būtį. „Tradicija nėra kažkas, ką mes tiesiog paveldime, bet ji mus išleidžia į pasaulį, kuris jau yra interpretuotas“¹, – teigia jis.

Vienas didžiausių iššūkių yra nuspręsti, ką įtraukti ir ką palikti už šio interpretuojamo pasaulio ribų. Žmogaus gyvenimas formuojasi iš nuoseklių momentų ir įvykių, kuriuos sunku pamatuoti – kaip pasirinkti, kurie yra svarbūs? Kaip išvengti, kad istorija netaptų vien įvykių visuma? Turėdami omenyje, jog mus veikia šios ribos, bandome pateikti trumpą mūsų tėvo Ernesto José Parselio gyvenimo apžvalgą.

¹ Verónica Parselis – filosofė ir vizualiųjų menų menininkė, Martín Parselis – inžinierius, edukatorius ir menininkas.

² Heidegger, M. 1927. *Būtis ir laikas*.

Ernesto Parselis

Ernesto Parselis Argentinoje (pirmas iš dešinės)

Jis gimė 1940 metų spalio 9 dieną Buenos Airėse, Avelanedos rajone. Jo tėvai buvo lietuviai. Pagrindinius mokslus baigė lietuvių parapijos Gailestingosios Motinos mokykloje. Ten praleido vaikystę, iš kurios atėjo visi anekdotiniai pasakojimai apie išdykusį, smalsų ir laimingą berniuką. Ernesto buvo ministrantų ir skautų vadas, įkūrė mokyklos absolventų klubą. Minėti šiuos dalykus reiškia sekti atgal lyg per visą gyvenimą nenutrūkusia gija, keliu, susijusiu su lyderiavimu ir gebėjimu dirbti žmonių grupėse. Visą gyvenimą E. Parselis buvo susijęs su Lietuvos bendruomene Argentinoje,

atstovavo humanistinėms vertybėms ir savo kultūros šaknims.

Jis puikiai kalbėjo lietuviškai ir kartu su žmona ir gyvenimo partnere, su kuria pragyveno 60 metų, Irene Eva Pikutis, kuri taip pat lietuvių kilmės ir buvo atsidavusi bendruomenei, perdavė savo vaikams ir anūkams pagrindines Baltijos šalies tradicijas. Kaip šešėlis išlenda mūsų gyvenimo pradžia Argentinoje – esame keturių lietuvių senelių palikuonys. Nėra jokių abejonių, kad mūsų dabartiniai įsitikinimai ir vertybės grįsti įsišaknijusiomis istorinėmis ir kultūrinėmis struktūromis, kurios pasiekė

Argentina nuo 1928 iki 1930 metų kartu su 20 000 lietuvių, atplaukusių laivais netrukus po to, kai paliko gimtąsias vietas: Šiaulius, Liaunus, Plaštakas, Liubiečių. Nietzsche rašė, kad „nėra žmogaus, kuris galėtų iššokti iš savo paties šešėlio“. Mūsų tapatybė formuojasi iš tų neryškių pakraščių, kurie apima daugialypiškumą ir kultūrinę įvairovę, kuri transformuojasi iš lietuviškosios, susiliedama su Pietų Amerikos kultūra.

Pašaukimo paieškos paauglystėje nuvedė mūsų tėvą į Devoto Metropoliteno seminariją. Vėliau jis išvyko į Romą. Ši kelionė buvo lemtinga ir paveikė jį visam gyvenimui. Paradoksalu, nes Romos mieste jaučiame ryšį su pradžia: praeities spindesys, veikiantis dabartinį gyvenimą, virsta vieta, kurioje neišnyksta praeities istorija ir vertybės.

„Amžinajame mieste“ Ernesto studijavo filosofiją. Šv. Tomo Akviniečio pontifikiniame

universitete Angelicum jam buvo įteiktas *Magna cum Laude* apdovanojimas. Grįžęs į Argentina, patvirtino savo diplomą Argentinos katalikų universitete ir pradėjo dirbti dėstytoju, rektoriumi dar būnant monsinjorui Octavio Derisi, universiteto įkūrėjui. 1984 m. E. Parselis buvo pakviestas dirbti akademiniu sekretoriumi, ir nuo tada savo karjerą siejo su valdančiomis pozicijomis universitete (iki 2016 m.), bendradarbiavo su vėlesniais rektorais. Jo atminimas gyvuoja universiteto koridoriuose ne tik todėl, kad viena iš salių pavadinta jo vardu, bet ir dėl kantraus, nuoširdaus atsidavimo universiteto bendruomenei bei kitoms aukštojo mokslo institucijoms, pavyzdžiui, UNSTA² Filosofijos fakultetui, kuriam vadovavo kelis dešimtmečius. Lietuvio gyvenimas ir profesinė veikla liudijo tikslą, kurio siekė argentiniečių

² Isp. Universidad del Norte de Santo Tomás de Aquino (Šv. Tomo Akviniečio Šiaurės universitetas).

Parselių šeima: (iš kairės) sūnus Martin, dukra Verute ir tėvai Irene su Ernesto

intelektualai, įkūrę privačius universitetus. Taip pat jo kelių pažymėjo prielankumas dominikonių vienuolių darbams ir dvasiai, ypač Verito ordinas kaip įsipareigojimo pavyzdys, siekti ir skleisti tiesą per studijas, pamokslavimą ir mokymą.

E. Parselis kartu su žmona I. Pikutis prisidėjo ir prie lietuvių bendruomenės Argentinoje veiklų. Skaitė įvairias paskaitas bendruomenės nariams ir vietos gyventojams apie lietuvių kultūrą ir istoriją: apie laikraščio „Aušra“ svarbą Lietuvos atgimimui, Kristijono Donelaičio poemą „Metai“, Lietuvos didikų kunigaikštį Gediminą, pilotus S. Darių ir S. Girėną, Martyno Mažvydo „Katekizmą“, Lietuvos išsivadavimo procesą, istoriją, kaip Lietuva pasiekė nepriklausomybę, ir kt. 1975 m. Ernesto buvo Pietų Amerikos lietuvių jaunimo kongreso vadovas. 1991 m. parengė Pasaulio lietuvių jaunimo kongreso Studijų savaitės programą. Taip pat redagavo ir išleido žurnalą ispanų kalba „Foro Báltico“, kuris buvo platinamas Argentinoje, buvo knygos ispanų kalba „LITUANIA“, kurioje pasakojama apie svarbiausius šalies istorinius įvykius, redaktorius ir leidėjas.

E. Parselis buvo kuklumo pavyzdys, visada skatino dialogą krizinių situacijų metu, išlaikydamas

reikiamą pusiausvyrą tarp praktiškumo ir ypatingos etikos, besirūpinant žmonėmis ir institucijomis. Dėl šių savybių, tapusių jo profesiniu bei asmeniniu ženklu, jis prisimenamas su pagarba. Mes buvome jo rodomo pavyzdžio, atsidavimo savo perspektyvai ir to rezultatų liudininkais.

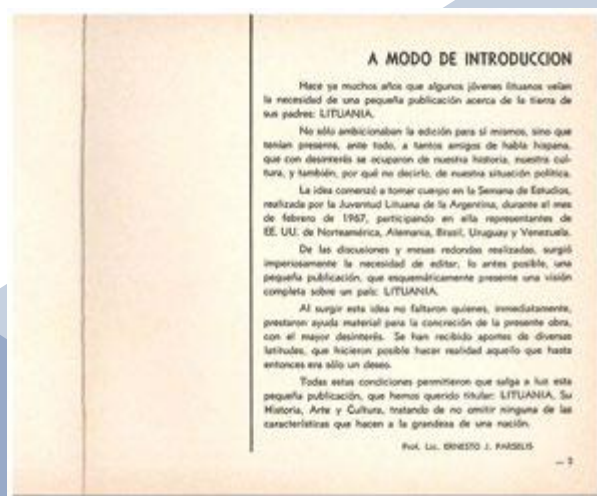
Žmonių mokymas, švietimas yra užduotis, reikalaujanti duoti negrįžtamai. Tai, ką perduoda geras pedagogas, jis dovanoja, nesitiki kokios nors kompensacijos, kaip būtų komerciniuose mainuose. Visą gyvenimą Ernesto šią veiklą pavertė misija, kurią įgyvendino, būdamas su universitetais jų augimo ir vystymosi kelyje.

Esami dėkingi ir vertiname tėvo rodytą pavyzdį, jo atsidavimą, o dabar, patys būdami tėvai, norime perduoti savo vaikams tai, ką išmokome iš jo.

Šiose pastraipose, kurias čia užrašėme, tik šiek tiek užsimenama apie gyvenimą, kupiną įvairių niuansų ir patirčių. Pagerbiame Ernesto šiuo trumpu jo gyvenimo aprašymu, nes savo pavyzdžiu mums paliko begalinį vidinį pasaulį.

Ernesto Parselio sudaryta knyga „Lituania“

„Misija Lietuva“ ir pažintis su Urugvajaus lietuviais

Giedrė Milerytė-Japertienė

„Sveiki. Esu Alberto Kaluževičius, Urugvajaus Lietuvių Bendruomenės sekretorius. Smagu, kad ateinantį spalio mėnesį sulauksime Jūsų apsilankymo. Norėtume sužinoti informaciją apie jūsų atvykimą ir viešbutį, kuriame ketinate apsistoti, kad galėtume koordinuoti savo veiklą“, – taip 2022 m. rudenį prasidėjo pažintis su Urugvajaus lietuvių bendruomene, kuri neilgai trukus peraugo į tikrą draugystę.

Tautinių šokių grupė ant Sero kalno. Urugvajus, XX a. 10 deš.

Rengiantis parodai – ekspedicija į Pietų ir Šiaurės Ameriką

Pradėjusi vadovauti Lietuvos nacionaliniam muziejui dr. Rūta Kačkutė puoselėjo mintį surengti Lietuvos išeivijos istorijai skirtą parodą. Į parodos rengimo talką ji pakvietė mane, ir apie 2019 m. prasidėjo mūsų pirmieji parengiamieji darbai. Labai norėjosi ne tik papasakoti Lietuvos migracijos istoriją, bet visų pirma suartinti šalyje ir už jos ribų gyvenančius žmones, kuriems nesvetimas Lietuvos vardas. Pasirengimą parodai lydėjo daug darbų: migracijos istorijų festivaliai, radijo laidų ciklas, straipsniai spaudoje ir socialinėje medijoje. Buvo labai svarbu išgirsti ir surinkti kuo daugiau migracijos istorijų, kad žmonės jaustųsi patys prisidėję prie parodos gimimo ir atvykę į muziejų rastų savo ar protėvių pasakojimus. Tokioms istorijoms surinkti 2022 m. rudenį išvykome į ekspediciją po Pietų ir Šiaurės Ameriką. Per 6 savaites aplankėme Braziliją, Argentiją, Urugvajų ir JAV. Pabuvojome 17 valstijų ir 17 miestų. Nuvairavome 9184,5 kilometro. Aplankėme 14 muziejų, įrašėme 43 pasakojimus ir parsivežėme 2 lagaminus eksponatų, tačiau vienareikšmiškai pats svarbiausias turtas – kelionėje užsimezergusios draugystės. Šį kartą labiausiai noriu papasakoti apie nedidelės Pietų Amerikos šalies draugus.

Glaustas pasakojimas apie Urugvajaus lietuvių istoriją

Sakoma, kad šiandien Urugvajuje gyvena apie 10 tūkstančių lietuvių ir lietuvių kilmės asmenų. Maždaug tiek pat jų atvyko į šalį dar prieš Antrąjį pasaulinį karą su antrąja emigracijos banga iš vadinamosios smetoninės Lietuvos, tik šį kartą jie bėgo ne į Šiaurės, o į Pietų Ameriką¹. Pirmieji lietuviai Urugvajų galėjo pasiekti dar XIX a., tačiau daugiau jų prie La Platos upės²

¹ Pirmoji lietuvių emigracijos banga, kilusi prieš Pirmąjį pasaulinį karą, daugiausia buvo nukreipta į Šiaurės Ameriką. Antroji banga, vykusianti prieš Antrąjį pasaulinį karą, daugiausia buvo nukreipta į Pietų Ameriką.

² La Platos upė Urugvajuje, prie kurios įsikūręs Montevidėjas, buvo patogiai ir lengvai pasiekiamas vieta imigrantams, norintiems apsigyventi šiame regione.

krantų pasirodė tik po Pirmojo pasaulinio karo. Kai 1928 m. Montevidėjo mieste buvo surengtas pirmasis lietuvių šokių vakaras, vadinamas „robaksu“, jame apsilankė 7 moterys ir 30 vyrų. Greičiausiai tai ir buvo didžioji dalis šios šalies lietuvių. Ketvirtajame dešimtmetyje vieną po kitos imta steigti tiek dešimtosios, tiek kairiosios pakraipos organizacijos. 1940 m. tuometis įgaliotasis ministras Kazys Graužinis jų suskaičiavo dvylika. Tiesa, reta buvo gausi ir aktyviau veikė. Pokariu Urugvajaus lietuvių gretas papildė dar keli tūkstančiai naujakurių.

Urugvajaus lietuvių istorija glaudžiai susijusi su kalnu – Montevidėjo priemiesčiu, vadinamu Seru (Cerro). Šiandien aukščiausioje jo vietoje Generolo Artigo forte įkurtas karo muziejus, o papėdėje iki šiol galima užklysti į gatvę, vadinamą „Lituania“.

Būtent šio kalno papėdėje atvykę į šalį lietuviai rado darbo gyvulių skerdyklose. Aplink Sero priemiestį vadinamieji „frigorifikai“³ buvo net trys, o šalčiui labiau pakantūs tautiečiai nei imigrantai iš pietinės Europos dalies juose greit pritapo. Kai kurie sugebėjo įsteigti savo verslus, turėjo paroduotuvių, valgyklų, barų, fotostudiją, nuomojo automobilius, tarpininkavo įsigyjant žemės.

Lietuvos valdžios iniciatyva ir lėšomis 1932 m. buvo atidaryta Urugvajaus lietuvių Dr. J. Basanavičiaus pradžios mokykla, tačiau šaliai praradus nepriklausomybę jos gyvavimas nutrūko. 1954 m. Urugvajaus lietuvių iniciatyva tame pačiame Sero priemiestyje pastatyta Montevidėjo Fatimos Nekalčiausios Mergelės Marijos Širdies bažnyčia ilgą laiką buvo vienas iš kultūros židinių. Kadangi gyveno nemažai lietuvių, buvo skatinama aktyvesnė ir intensyvesnė kultūrinė, meninė, politinė ir bendruomeninė veikla. Leisti leidiniai, vesta radijo laida, organizuoti šokių vakarai, parodos, suvažiavimai, tarptautiniai susitikimai. Urugvajaus lietuvių kultūros draugijoje įsikūrė choras „Aidas“

³ Šaldytuvus turinčios mėsos perdirbimo įmonės-skerdyklos.

bei šokių ansambliai „Gintaras“, „Ažuolynas“, „Rintukai“. Jie dalyvavo vietiniuose ir tarptautiniuose renginiuose, net televizijos projektuose. Nuo 1982 m. iš Urugvajaus jaunimą imta siųsti į Vasario 16-osios gimnaziją Vokietijoje mokytis lietuvių kalbos.

Migracijos istorijos ir „Misija Lietuva“

2022 m. atvykus į Montevidėjų, oro uoste mus pasitiko trispalviu šaliku pasipuošęs Alberto Kaluzevicius, ir nuo čia prasidėjo valandomis suplanuotas vizitas – susitikimai, ekskursijos, interviu, pokalbiai, vakarienės. Savo šeimos ir giminės migracijos istorijas mums pasakojo Berute Zukas, Mindaugas Macenskas, Roberto Ibarra, Veronica Kavaliauskas, Virna Vilimavicius, Alejandro Brom, Cecilia Hernandez Svobas, Alberto Kaluzevicius, Alondra Sivickis, Daniel Josponis, Birute Yuzulenas. Jos visos labai asmeniškios, kartais su ašaromis akyse. Iš tų istorijų ne tik dėliojomės parodos

pasakojimo detales, bet ir reflektavome dabartinę bendruomenės situaciją.

Šiandien Montevidėjuje veikia tik Urugvajaus lietuvių kultūros draugija, turinti apie 200 narių, puoselėjanti namus – pastatą tame pačiame Sero rajone. Draugijos veiklą iš tikrųjų palaiko keletas veiklių žmonių ir draugysčių. Atrodo, kad būtent draugystė įgalina ir stumia juos veikti. Nė vienas iš aktyvių draugijos narių negimė Lietuvoje, apie ją žino tik iš tėvų ir senelių pasakojimų. Vaikystėje girdėjo kalbą, bet patys ją kalbėti išmoko tik daugiau laiko praleidę Vasario 16-osios gimnazijoje Vokietijoje ar kalbos kursuose Lietuvoje.

Apie šių žmonių meilę protėvių kraštui girdėjome interviu, supratome iš jų kasdienės veiklos ir atsidavimo – skiriamo laiko, resursų, vaikų auklėjimo, klubo⁴ priežiūros. Tačiau galutinį tašką padėjo papasakota istorija, kad porą kartų per savaitę jie perka vietinės loterijos bilietus,

⁴ Urugvajaus lietuvių kultūros draugijos pastatas.

Paminklo Lietuvos respublikos aikštėje atidengimo iškilnių akimirka. Montevidėjas, Urugvajus, XX a. 7 deš.

Urugvajaus lietuvių bendruomenės valdyba klube. Sero, Urugvajus, 2024 m.

braukia su bendruomenės veikla ir Lietuvos istorija susijusius skaičius ir tikisi laimėti pinigų visų bendrai kelionei į Lietuvą. Ši žinia įgalino mus grįžus iš ekspedicijos imtis organizuoti Urugvajaus lietuviams lėšų rinkimo akciją, kurią jie patys pavadino „Misija Lietuva“. Šioje vandenyno pusėje mes viešiname jų veiklą ir istoriją, o jie sukūrė prisistatantį vaizdo įrašą, planavo ir svajojo apie savotišką istorijos rato uždarymą – bendrą grįžimą į senelių kraštą. Nors tikrai nepavyko surinkti tiek pinigų, kad būtų pakakę padengti visas kelionės išlaidas, 9 Urugvajaus lietuviai 2024 m. vasarą atvyko į Šimtmečio dainų šventę. Pastaroji buvo savotiškas viso pasaulio lietuvių suvažiavimas, ir kartais atrodė, jog Vilniaus gatvėmis nuolat vaikšto žmonės, vilkintys tautinius rūbus. Labai džiaugiuosi, kad jų kelionė buvo būtent tuo metu, kai šalis gyveno vienos didelės šventės ritmu.

Manau, kad būtent Vasario 16-osios gimnazija buvo vienas sėkmingiausių lietuvių išlaikymo projektų – strateginis sprendimas, kurio rezultatai jaučiami iki šių dienų. Šiandien Lietuvos valstybė pati gali sau leisti daugiau investuoti į švietimą išėivijoje. Puiku, kad veikia valstybės remiamos mokyklos. Dar puikiau, kad įmanoma atvykti į vasaros ar žiemos kalbos ir kultūros kursus pačioje Lietuvoje. Vis tik gyvenime taip jau yra, kad didžiausi ir nuoširdžiausi dalykai padaromi tų žmonių, kurie turi mažai lėšų, bet labai didelį norą. Investuokime į juos. Skirkime stipendijas tiems, kas šiandien labai nori mokytis lietuvių kalbos, svajoja susipažinti su jos kultūra, susirasti čia draugų. Gal ir ne visi iš jų ateityje dalyvaus aktyvioje kultūrinėje veikloje, bet net ir viena kita už tūkstančių kilometrų spindinti žvaigždė gali ilgus dešimtmečius dalintis lietuvių šviesa ten, kur retai užklysta naujų imigrantų vėjai.

Ilgas kelias namo: asmeninė lietuvių diasporos kelionė

Gabriel Orentas

Lietuvos istorija daugeliu atžvilgių yra jos diasporos istorija – istorija žmonių, atskirtų nuo savo tėvynės, tačiau susijusių kultūros, atminties ir tapatybės saitais. Visame pasaulyje lietuviškoji dvasia išlieka gyva, perduodama iš kartos į kartą – sūnums, dukterims, tėvams ir seneliams, kiekvienam su savo unikaliu pasakojimu. Kai kurie, vedami vilties, ieškojo naujų žemių, kurias galėtų įdirbti. Kiti, bėgdami nuo priespaudos, leidosi į kelionę laisvės link. O kai kuriems tai galbūt buvo nuotykio troškimas, naujo ir nepažinto pasaulio atradimas.

Leiskite man papasakoti savo tėvo, Gedimino Orento, kuris buvo garsus Venesuelos lietuvių fotografas, reikšmingai prisidėjęs prie fotografijos meno tiek Lietuvoje, tiek Venesueloje, istoriją. Jis ne tik meistriškai valdė fotoaparatus, bet ir buvo sukūręs sėkmingus leidybos verslus Kaune ir Karakase. Jis taip pat buvo gerbiamas meno kolekcininkas ir prekeivis, vėlesniais metais tapęs švietimo rėmėju ir politiniu patarėju.

Fotografo kelias

Gediminas Orentas gimė 1915 metais Sankt Peterburge, lietuvių šeimoje. Jo tėvai – Petronėlė Kudirkaitė ir Adomas Orentas, buvęs Imperatoriškosios gvardijos karininkas. Sankt Peterburge Adomas investavo į įvairius verslus, tačiau, artėjant bolševikų revoliucijai, šeima grįžo į Lietuvą ir apsigyveno Kybartuose. 1934 m. mano tėvas baigė Kybartų komercijos mokyklą ir išvyko į Kauną, kur planavo studijuoti Vytauto Didžiojo universitete.

Gediminas Orentas Venesueloje

Studijų metais jis įsitraukė į įvairias organizacijas, tarp jų – ir į bendrovės knygoms leisti „Pažanga“ veiklą. Kartą per vieną iš bendrovės susitikimų jis susipažino su vietinių laikraščių, tokių kaip „Jaunoji Lietuva“ ir „Lietuvos aidas“, redaktorais. Šie ieškojo fotografijų straipsniui apie jūros šventę Klaipėdoje. Tėvas, nors ir nebuvo tikras dėl savo nuotraukų kokybės, pasiūlė jas publikuoti. Rezultatas pranoko lūkesčius – redaktoriai net susiginčijo, kam kuri fotografija teks.

Tai tapo jo fotografijos karjeros pradžia. 1937 m. jo darbai buvo pripažinti tarptautiniu mastu – Paryžiaus tarptautinėje EXPO parodoje jo nuotraukos pelnė aukso medalį. Įkvėptas sėkmės, 1938–1940 m. jis įsteigė leidyklą, išleido dvi knygas su savo ir savo kolegų Vytauto Augustino, Otono Milaševičiaus ir A. Giedraičio darbais bei atvirukų serijas su Lietuvos kraštovaizdžiais. Trečioji knyga taip ir liko neišleista – 1940 m. Lietuvą okupavo sovietai.

Naujas žvilgsnis naujoje šalyje

Patyręs pirmąją sovietų okupaciją, mano tėvas jautė pareigą prisijungti prie 1941 m. birželio sukilimo. Tada jam pavyko išvengti Vidaus reikalų liaudies komisariato (NKVD), tačiau galiausiai buvo priverstas pasitraukti į Vokietiją kartu su savo pirmąja žmona ir sūnumi. Po kelių dešimtmečių tų dienų prisiminimai vis dar buvo ryškūs. Kartą jis pasakė: „Tos birželio dienos atskleidė tikrąjį lietuvių charakterį – tai žmonės, su nepajudinama valia kovojantys už savo šeimas, namus, tautą ir idealus.“ Nors karo eiga galiausiai atnešė pralaimėjimą, ši perspektyva niekada neatbaidė tų, kurie stojo į kovą.

Tremtis nebuvo jo kelionės pabaiga. Praleidęs kelerius metus Vokietijoje, kur vertėsi senųjų meistrų paveikslų ir antikvarinių daiktų prekyba, jis priėmė dar vieną gyvenimą keičiantį sprendimą, kuris nuvedė jį dar toliau nuo namų. 1950 m. išvyko į Venesuelą. Kodėl Venesuela? Man tai vis dar neaišku. Ar tai buvo

Gabriel Orentas

nuotykių troškimas, ar alternatyvų trūkumas? Vokietijoje jam gerai sekėsi, tad tikrai galėjo ten pasilikti. Iš Kauno laikraščių jis žinojo apie Venesuelą ir jos augančią ekonomiką, tad galbūt tai ir tropinio klimato perspektyva galiausiai lėmė jo pasirinkimą.

Po Antrojo pasaulinio karo Venesuela vykdė atvirų durų politiką imigrantų atžvilgiu, kviesdama europiečius atgabenti naujų idėjų ir kitokią darbo etiką vietinei ekonomikai. 1950 m. Venesuela buvo tarsi tuščia drobė, kurioje žmogus galėjo iš naujo kurti savo gyvenimą, tačiau mano tėvui ir jo šeimai ši šalis buvo visiškai nepažįstama. Kalbos barjeras ir nežinomybė, kaip pradėti iš naujo, jiems kėlė didelį nerimą. Laimei, jis atvyko turėdamas lėšų ir paveikslų, kuriuos buvo įsigijęs Vokietijoje – tai leido užmegzti ryšius su vietiniais meno prekiautojais, kurie sutiko apžiūrėti jo kolekciją.

Vieno tokio susitikimo metu mano tėvas susipažino su kolekcionieriumi, niekaip nesusirandančiu pakankamai kvalifikuoto fotografo, kuris įamžintų jo meno kolekciją. Kaip ir prieš daugelį metų Kaune su laikraščio „Lietuvos aidas“ redaktorais, šį sykį mano tėvas pasisiūlė to imtis. Netrukus jis buvo rekomenduojamas ir kitoms užduotims – fotografuoti ne tik meną, bet ir renginius bei oficialius susitikimus. Besiplečiantis jo ryšių tinklas paskatino bendradarbiavimą su „Revista Shell“, žurnalą, kurį finansavo kompanija „Royal Dutch Shell“.

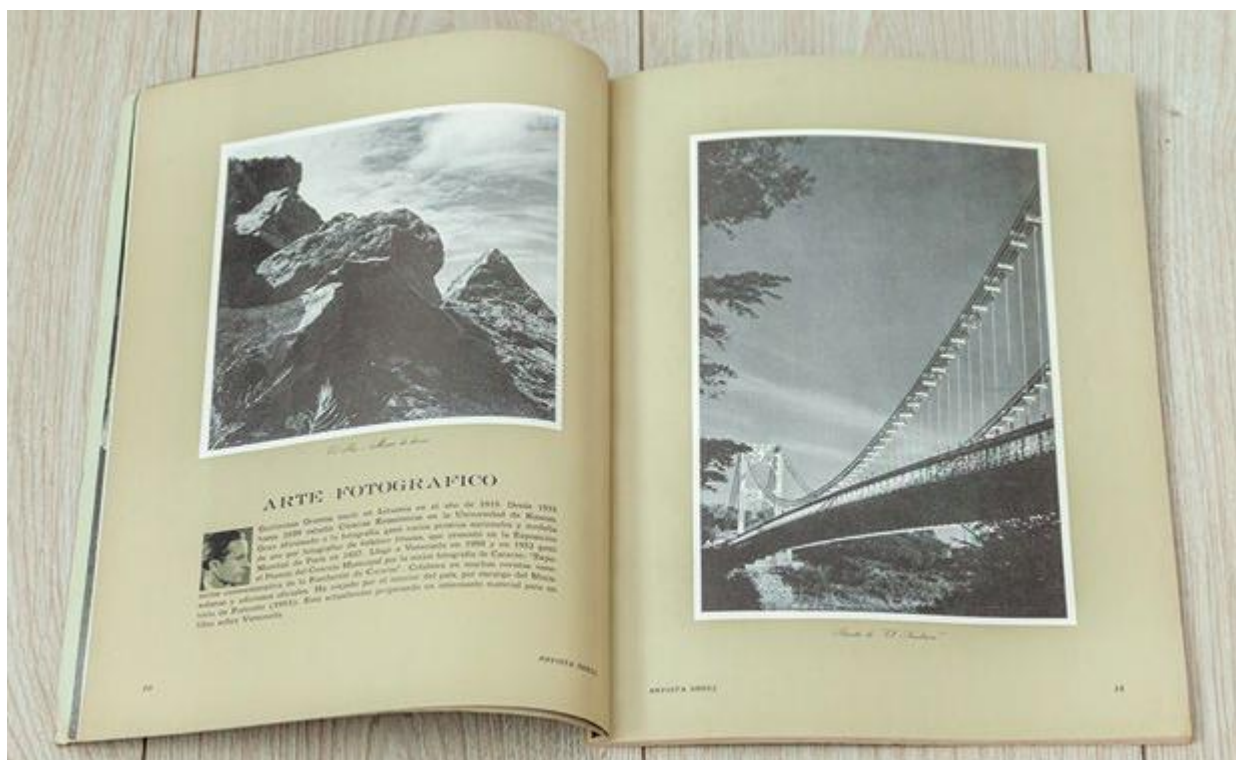
Per pirmuosius metus Venesueloje mano tėvas (fotografas iš Kauno, kuris laisvai kalbėjo vokiškai, tačiau visai nemokėjo ispanų kalbos!) rengė dokumentines fotografijas Venesuelos plėtros ministerijai, kompanijoms „Shell“ ir „Creole Oil“. Jis taip pat prisidėjo prie Nacionalinės galerijos, Kolonijinio meno muziejaus ir Sakralinio meno muziejaus Karakase meno kolekcijų kaupimo. Su darbo užsakymais jis

keliavo po visą Venesuelą – nuo Paragvaipijos iki Tukupitos, nuo Porlamaro iki San Fernando de Atabapo. Visa tai buvo užfiksuota per lietuvių imigranto objektyvą, fotografuojant šią šalį iš oro, sausumos ir jūros.

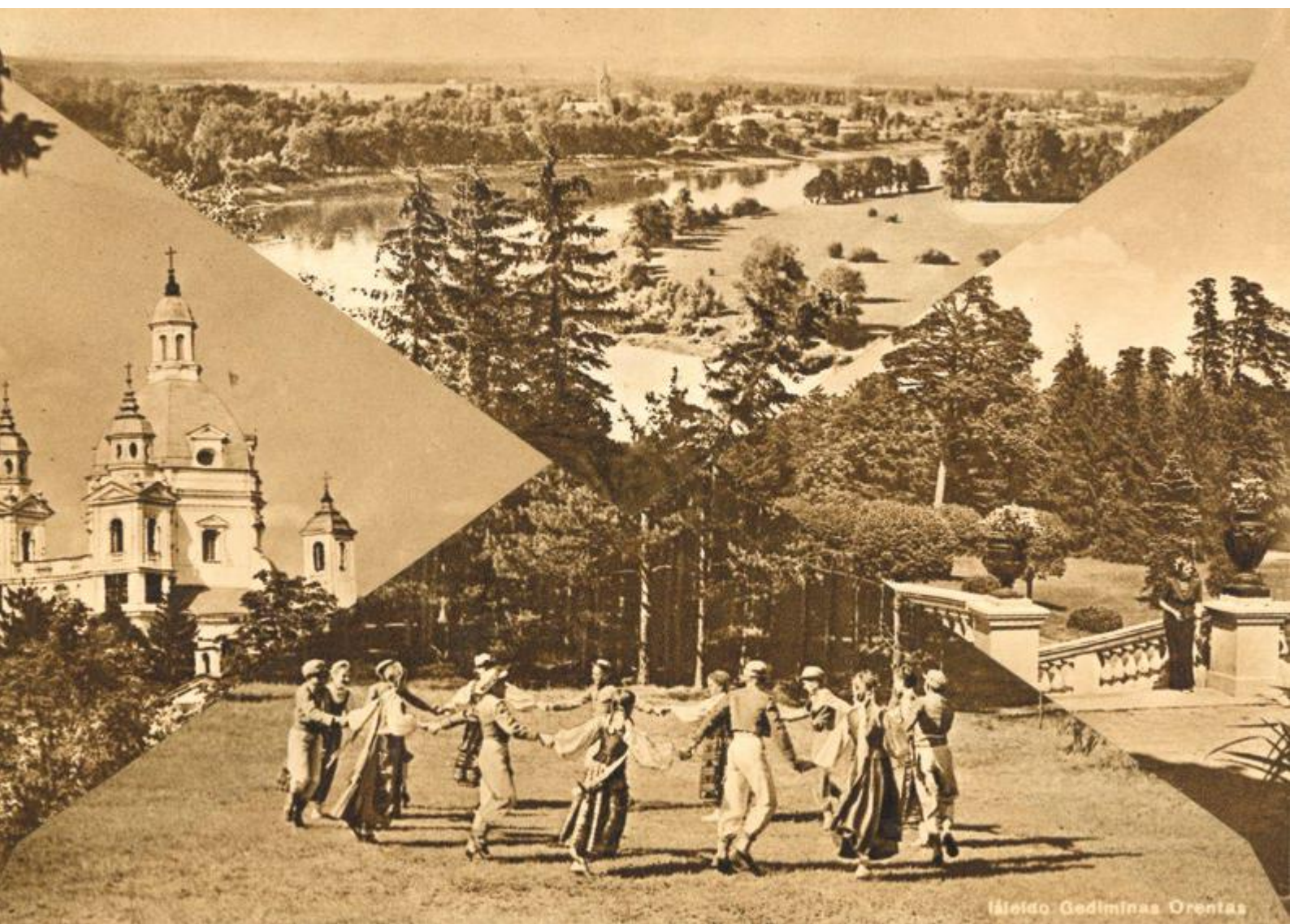
Kolekcionuojant daugiau nei vaizdus

Gyvenimas tęsėsi. Jis išsiskyrė ir vėl vedė. Norėdamas pasiekti tarptautinę auditoriją įkūrė tarptautinę fotografijos paslaugų įmonę „International Foto Service“. Viskas, atrodo, einasi gerai, bet 1976 m. Kolumbijoje įvykusi tragiška avarija nutraukė jo fotografijos kelionę.

Į automobilį, kuriuo keliavome, trenkėsi autobusas, buvome nublokšti kelis metrus į orą ir tiesiog ant žemės. Mano sesuo ir aš stebuklingai nenukentėjome, tačiau tėvams teko didžiausias smūgis. Mano motiną rimtai sužeidė dūžtantis priekinis stiklas, o tėvas patyrė daugybę lūžių. Pusę metų jis buvo priklausytas prie lovos, didžioji jo kūno dalis buvo

Gedimino Orento fotografijos „Shell“ žurnale

Gedimino Orento sukurtas vokas

sugipsuota. Nors po avarijos jis galiausiai atsigavo, regėjimas buvo smarkiai pažeistas, tad fotografo karjera nutrūko.

Nepaisydamas suprastėjusio regėjimo, mano tėvas grįžo prie prekybos senųjų meistrų paveikslais ir kitais antikvariniais daiktais, kaip anksčiau Vokietijoje. Nuo 1970-ųjų pabaigos iki 1990-ųjų pradžios mūsų namai buvo tapę „Antigüedades Orentas“ – Orento antikvariatu. Patogiai mūsų svetainėje tėvas prekiaavo Europos paveikslais, skulptūromis, kolonijinio bei prieškolumbinio laikmečių meno dirbiniais

ir net smaragdais, kurie patekdavo į privačių kolekcininkų rankas Didžiojoje Britanijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje ir JAV. Tačiau mano tėvo interesai neapsiribojo vien menu ir antikvariniais daiktais. Jo darbas su „Shell“, „Creole Oil“ ir įvairiais nacionaliniais muziejais ne tik sustiprino jo reputaciją, bet ir suteikė galimybę susipažinti su įtakingais Venesuelos politinio gyvenimo veikėjais. Vis dar turiu keletą ministrų ir prezidentų laiškų, kuriuose jie dėkoja jam už indėlį ir bendradarbiavimą, ypač per rinkimus.

Pažįstamos žemės, svetimi jausmai

Nepaisant ilgų Venesueloje praleistų metų, mano tėvo širdis visada linko prie Lietuvos. 1989 m., griuvus Berlyno sienai, jam įsižiebė viltis, kad galbūt Lietuva vėl taps nepriklausoma. Vieną popietę grįžau namo ir jis tiesiog pasakė: „Sūnau, mes grįžtame į tėvynę!“

Gimęs ir užaugęs Venesueloje, negalėjau suvokti, kaip galima tiesiog viską palikti ir išvykti į užsienį. Bet jo sprendimas buvo galutinis. Tuo metu buvau devyniolikos ir dar nesilankęs Europoje, tad kodėl gi ne?

1992-ųjų vasarą nusileidome Vilniaus oro uoste. Tuo metu Lietuva buvo visiškai kitokia šalis. Oro uostas turėjo tik vieną terminalą – pilką sovietinį pastatą su viena bagažo juosta. Išėję į lauką, išsikvietėme taksi ir nuvažiavome ieškoti vietos, kur galėtume išsikeisti pinigų. Vairuotojas pasiūlė vietą Vilniaus gatvėje, tad ten ir nuvykome.

Vieta buvo labiau panaši į tamsų holą, o ne į biurą. Laiptų apačioje sėdėjo du keistai atrodantys vyrai, užsidėję kojas ant stalo. Pasimetę paklausėme: „Atsiprašome, kur čia bankas?“ Išgirdę šį klausimą, jie akimirksniu pašoko iš savo vietų: „Bankas? Čia pat! Kuo galime padėti?“ Mes apsidairėme, pažvelgėme vienas į kitą, tada vėl į juos ir tyliai paklausėme: „Ar galime išsikeisti šimtą dolerių?“ „Žinoma, jokių problemų!“ – atsakė vienas, kol kitas traukė dvi pinigines – vieną pilną rublių, kitą su doleriais ir Vokietijos markėmis. Išsikeitėme pinigus ir nors negavome jokio kvito ar kokio kito išrašo, į taksi grįžome patenkinti, kad viskas pavyko.

Per likusias 45 kelionės dienas tokie nutikimai buvo gana įprasti, tačiau, nepaisant visų linksmų ir keistų akimirkų, buvo akivaizdu, kad mano tėvas nebuvo patenkintas. Jo mintyse Lietuva buvo tokia, kokią jis paliko 1945-aisiais, ir neįvertino, kiek pasikeitimų atnešė sovietinės okupacijos dešimtmečiai.

Visi pažįstami žmonės buvo dingę, vietos atrodė ir pažįstamos, ir kartu visiškai svetimos. Galiausiai jis pripažino, kad jautėsi svetimšaliu savo paties žemėje.

Bet, kaip ir penktajame dešimtmetyje, kai pirmą kartą atvyko į Venesuelą, jis vėl išėjo į pasaulį ir pradėjo megzti naujas pažintis. Mes apsistojome „Draugystės“ viešbutyje Vilniuje, ir, tiesą sakant, ta vieta tikrai pateisino savo vardą. Gražiausi šios pirmosios kelionės į Lietuvą prisiminimai man liko būtent dėl nepaprasto žmonių šilumo ir geranoriškumo. Ta šiluma vėl įžiebė mano tėvo entuziazmą, tad, grįžęs į Karakasą, vos po kelių mėnesių jis vėl sėdo į lėktuvą ir išvyko į Vilnių.

Pradžia būnant 79-erių

1994 m. Lietuvoje į mano tėvą pagalbos kreipėsi keli studentai, norintys pradėti verslą, susijusį su kuru. Galbūt dėl to, kad jis gyveno Venesueloje, šalyje, garsėjančioje naftos pramone, jie manė, jog jis turi patirties šioje srityje. Nors mano tėvas buvo verslo žmogus, naftos pramonėje niekada nebuvo dirbęs. Vis dėlto jis pažinojo daugybę žmonių ir, šioje idėjoje matydamas verslo galimybę, nusprendė prisijungti prie jų kuriant įmonę. Jie pavadino ją „Ornaga“ – Orento naftos gamyklos trumpinys, tad būdamas 79-erių jis dar kartą pradėjo naują gyvenimo etapą Lietuvoje.

Kaip ir 1950-aisiais Venesueloje, jis kantriai kūrė ryšių tinklą, puoselėjo naujas pažintis, kurios vėliau pasirodė neįkainojamos. Viena iš prasmingiausių jo iniciatyvų buvo stipendijų programa Vilniaus Gedimino technikos universiteto studentams. Vienintelis reikalavimas stipendijų gavėjams buvo įsipareigojimas vienerius ar dvejus metus baigus studijas dėstyti universitete. Kad ši idėja taptų realybe, mano tėvas kreipėsi į savo pažįstamus Venesueloje ir įtikino juos remti Lietuvos studentus. Daugelis atsiliepė į jo kvietimą, taip sukurdami

draugystės ir solidarumo tiltą tarp dviejų bendruomenių.

Nuo 1990-ųjų vidurio iki pat mirties 2007-aisiais mano tėvas liko ištikimas savo misijai – visais įmanomais būdais tarnauti Lietuvai, net ir būnant tokio amžiaus, kai daugelis jau būtų pasirinkę ramią pensiją. Nors fizinės jėgos galiausiai pradėjo sekti, jo namų durys visada buvo atviros tiems, kurie ieškojo patarimo. Politikų diskusijos dažnai vykdavo prie jo virtuvės stalo, tad kai kurie nesutarimai būdavo sprendžiami būtent šių pokalbių metu. Kai kurie iš tų politikų tapo jo bičiuliais visam gyvenimui.

Ilgas kelias namo

Niekada iki galo nesupratau, kas iš tikrųjų paskatino mano tėvą grįžti į Lietuvą. Spėjau, kad jis ir pats dėl to nebuvo visiškai tikras. Galbūt giliai viduje jautė pašaukimą, poreikį užbaigti gyvenimo istorijos skyrių, likusį atvirą nuo 1945-ųjų. O gal viskas buvo paprasčiau: jei gimsti lietuviu, lieki lietuviu visą gyvenimą. Kad ir kaip toli nuklystum, tavęs niekada neapleidžia jausmas, kad kažkur priklausai.

Man patinka ši mintis, kad Lietuva gyvuoja ne tik savo geografinėse ribose, bet ir kaip gyva dvasia, kurią nešioja jos sūnūs ir dukros. Viena Lietuva yra San Paule, kita – Čikagoje. Viena gyvena Dubline, kita – Londone. Viena įsitvirtino Australijoje, kita – Naujojoje Zelandijoje. Ir kadaise egzistavo Lietuva Venesueloje – tarp kalnų, auksinių krantų ir begalinių tropinių džiunglių. Ta Lietuva vis dar išlikusi, saugoma laiko fragmentuose, nuotraukose, kurios atskleidžia pasaulio dalelę imigranto akimis – žmogaus, kuris niekada iš tikrųjų nepaliko savo tėvynės. Jis tiesiog pasirinko ilgesnį kelią namo.

Žinoma, nativistai į tai gali žiūrėti kitaip, bet man migracija nėra vienpusė kelionė – tai nuolatinis, dinamiškas mainų procesas. Lietuviai

migrantai nepalieka savo šalies, jie plečia jos įtaką, kurdami pasaulinį tinklą, kuris praturtina tiek diasporą, tiek pačią Lietuvą.

Lietuvių migracijos istorija dar toli gražu nesiėmė. Nesvarbu, ar tai būtų galimybių paieškos, būtinybė, ar smalsumas – lietuviai ir toliau ieškos naujų horizontų. Ir kad ir kur nukeliautų, jie nešis su savimi savo tėvynės dvasią, įrodydami, kad Lietuva – tai ne tik taškas žemėlapyje, bet ir gyva, nuolat besikeičianti tapatybė, kuri peržengia bet kokias sienas.

Lietuviška oazė Kolumbijoje: neatrastoji diaspora

Ieva Šulskutė

„Naujesiems lietuvių pasaulio klajūnams su retomis išimtimis buvo lemta rasti jau įsišaknijusias, gal net ir sunykusias ankstesnės lietuvių diasporos atžalas. Išskyrus Venesuelą ir Kolumbiją, kur atsirado nedidukės naujų lietuvių imigrantų grupelės, visose kitose šalyse lietuviai jau buvo palikę savo pėdsakus...“¹

Nuo tų nedidukių naujų lietuvių imigrantų grupelių ir pradėsiu šį pasakojimą, primenantį apie neretai paraštėse liekančius Kolumbijos lietuvius.

Galbūt Kolumbija dar ilgai būtų likusi visiškai svetimas kraštas lietuvių pasaulio žemėlapyje, jei ne keleto pirmųjų lietuvaikių ten praminti takai. Pirmuoju lietuviu Kolumbijoje laikomas 1930 m. atvykęs salezietis² kunigas Mykolas Tamošiūnas. 1937 m. iš prie pat Bogotos esančio Moskeros miestelio rašytame laiške džiaugėsi, kad į Kolumbiją atvyko ir dar keletas lietuvių saleziečių: „Pernai spalio mėnesį susilaukiau iš Italijos dar trijų mano draugų-lietuvių, taigi dabar esame keturi lietuviai Kolumbijos padangėje!“ 1940 m. į šį tolimą kraštą atvyko ir Stasys (Stany) Sirutis. Teisinį išsilavinimą turėjęs S. Sirutis Lietuvoje buvo dirbęs Valstybės saugumo departamente, Užsienio reikalų ministerijoje, vėliau – Lietuvos atstovybės Briuselyje ekonomikos atašė.

Apsigyvenęs Kolumbijoje, 1943 m. įkūrė vieną pirmųjų turizmo agentūrų šalyje – „Turavión“. S. Sirutis laikomas Kolumbijos turizmo verslo pradininku, vėliau įkūrė Nacionalinę turizmo agentūrų asociaciją.

Lietuvių šeimos keliai į Kolumbiją

Baigiantis Antrajam pasauliniam karui ir tūkstančiams tautiečių atsidūrus DP pabėgėlių stovyklose, ši saujelė pirmųjų Kolumbijos lietuvių ėmėsi iniciatyvos pakviesti juos persikelti į Kolumbiją. Žinodami, kad šalis nėra sudariusi jokių tarptautinių sutarčių dėl karo pabėgėlių priėmimo, 1946 m. jie įkūrė Lietuvių katalikų komitetą karo aukoms remti (Comité Lituanos Católico Pro Víctimas de Guerra), išrūpino pusantro tūkstančio Kolumbijos vizų ir ėmėsi skleisti žinią per išeivijos spaudą – kviesdami atvykti, jie gerai nušvietė Kolumbijos darbo rinką bei gyvenimo sąlygas ir taip pritraukė paklausius specialybių žmonių.

2020 m. duotame interviu Kolumbijos lietuvė Laima Didžiulis prisiminė, kaip apie 1947–1948 m. viename laikraštyje jos tėvai aptiko kunigo Nikodemo Salduko straipsnį, kuriame

¹ Aleksandravičius, E. 2013. Karklo diegas. Lietuvių pasaulio istorija.

² Saleziečiai – katalikiška vyrų kongregacija, kurią 1859 m. Turine įkūrė italų kunigas Giovanni Bosco. Šios kongregacijos tikslas – skurstančių vaikų ir jaunimo auklėjimas, katalikiškas neturtingųjų sluoksnių švietimas, misijos. Saleziečių misionieriai į Kolumbiją ėmė vykti nuo 1875 m.

Lietuviai Medeljine, apie 1975 m. Vyšniauskų šeimos albumas

buvo kviečiama į Kolumbiją. „Jis rašė, kad čia galima dirbti žemę, kaip ir Lietuvoje. Tėvelis nusiuntė laišką, prisistatė esąs agronomas, klausė, ar gali atvykti“, – prisiminė L. Didžiulis. Būta ir tokių atvejų, kai Kolumbija pasirinkta dėl praktinių priežasčių – būtent taip nutiko Alfonso Mockaus ir Nijolės Šivickas šeimai, mat dėl Alfonso ligos Mockai galėjo vykti tik ten, kur nebuvo reikalaujama sveikatos pažymos. Viltasi, kad sunkiai tuberkulioze sergančiam vyrui Bogotos klimatas būsiąs į naudą. Tiesa, Alfonso sūnus Antanas Mockus vėliau pasakos, kad tėvas Kolumbijoje greitai pasveiko dėl kaip tik tuo metu atsiradusių naujų vaistų. Kitoje, Vogulių, šeimoje pasakojama legenda, kad iš Panevėžio kilęs Jonas Vogulyš svajojęs rasti smaragdą ir, kai per Antrojo pasaulinio karo audras atsidūrė Vokietijoje, išgirdo, jog didžiausia tikimybė rasti šių

brangakmenių – Kolumbijoje, tad ten ir patraukė. Kokie bebūtų kiekvienos šeimos motyvai, pasaulio lietuvių spaudoje ėmė šmėžuoti į Kolumbiją išvykstančių lietuvių sąrašai.

Atvykimas. Sunkumai ir telkiamasis

„Prisimenu Kartageną. Apgyvendino mus milžiniškame angare, mano močiutės motinai, kuri tuomet buvo tokių metų, kaip dabar aš, davė kėdę atsisėsti, o mes visi – ant žemės... Pirmąkart susidūrėme su mums nepažįstamu šio krašto reiškiniu – dideliu karščiu, jis kankino“, – taip pirmąsias akimirkas po ilgos kelionės į pasaulio kraštą prisimena Barbara Rimgaila (Barbora Rimgailaitė). Ji buvo dar vaikas, kai kartu su šeima 1948 m. pasiekė Kartachenos uostą Kolumbijos Karibų pakrantėje. Išties klimatas ir kraštovaizdis smarkiai

kontrastavo su įprastomis lietuviškomis ar voikiškomis oro sąlygomis bei vaizdais. Kartu teko prisitaikyti prie naujos kalbos ir neįprastos kultūros – kolektyviškesnės, ne tokios santūrios. Pasak B. Rimgailos, šį kultūrinį kontrastą galima palyginti su paveikslu – „jei europiečių šeimą galima tapyti pastelinėmis spalvomis, tai jų [kolumbiečių] – ryškiais aliejiniais dažais“.

Natūralu, kad pirmiesiems atvykėliams norėjosi laikytis išvien, turėti savo mažą lietuviškos kultūros oazę ir padėti vieni kitiems įsikurti. Pirmuoju smuiku čia griežė vėlgi tas pats Komitetas karo aukoms remti. B. Rimgaila prisimena:

Paskui visi lietuviai pabėgėliai pirmąkart skridome lėktuvu iš Kartagenos į Bogotą. Viskas buvo kruopščiai suorganizuota – mus priėmė šiltai. Turėjome pastogę, gyvenome trijuose dideliuose ispaniško stiliaus namuose – aplink kambariai, o viduje bendras kiemas, ir maisto – maitino miesto centre, restoranuose, viskas sumokėta, net duodavo kišenpinigių vaistams ar būtiniausioms reikmėms, o sekmadieniais rinkdavomės į mišias. Po dviejų mėnesių visi profesionalai – inžinieriai, gydytojai, mokytojai buvo įdarbinti. Amatininkai gavo staliaus darbų, kaimo žmonės ėmė dirbti žemę.

Žemdirbystę užsiimantys pirmieji atvykėliai padėdavo įsitvirtinti ir kitiems lietuviams. Štai Albinas Čiuoderis, vos atvykęs į Kolumbiją, pradėjo dirbti S. Siručio ūkyje, o Trakimų porai labai pagelbėjo ūkį Kalio miesto prieigose turėjusi Lukauskų šeima.

Pirmųjų Kolumbijos lietuvių pastangos suteikti prieglobstį nuo karo bėgantiems tautiečiams – kviesti, išrūpinti vizas, atvykus padėti atsistoti ant kojų ir puoselėti lietuviybę – sudarė galimybes daugybei nuo karo nukentėjusių lietuvių pradėti naują gyvenimą ir sukurti nedidelę naują bendruomenę tolimoje šalyje. Kaip rašė to meto išeivijos spauda, „viską suėmus, reikia pasakyti, kad šio komiteto žmonių vardai lietuvių vargų istorijoje bus įrašyti aukso raidėmis.

Jiems priklauso tikrai užtarnauta pagarba ir padėka“.

Mažesnė, bet išlikusi lietuvių bendruomenė

Nepaisant to, kad bendruomenė buvo nedidelė (skirtingais duomenimis, į Kolumbiją atvyko 550³–850⁴ karo pabėgėlių), lietuviai sugebėjo įkurti ne tik savitarpio pagalbos draugijų, garbės konsulatą, bet ir įvairių kultūrinių sambūrių, bendruomenės centrų. Vis dėlto nuo XX a. šeštojo dešimtmečio dėl didelės emigracijos į kitas šalis ir spartėjančios asimiliacijos lietuvių bendruomenės Kolumbijoje veikla ėmė slopti, duris ėmė užverti bendruomenės susitikimų centrai, krito ir lietuvių kalbos mokėjimo lygis. 1970 m. Kolumbija atsisakė pratęsti ir aktyviai veikusio Lietuvos garbės konsulo S. Siručio įgaliojimus.

Tuo pat metu ėmė reikštis antrosios kartos Kolumbijos lietuvių asmeninės iniciatyvos – Slotkų ūkyje „Granja Lituania“ prie Viljavinsėjaus buvo rengiamos lietuviškos stovyklos, įsitraukta į Pasaulio lietuvių jaunimo sąjungą. Siekiant gaivinti lietuvių veiklą, buvo įsteigtas ir Kolumbijos lietuvių kultūros fondas. 1978 m. Kanados lietuvių laikraštyje „Nepriklausoma Lietuva“ apie šį fondą Jonas Kaseliūnas iš Medeljino rašo: „Nors mūsų ir mažai, bet norime išlikti gyvastingais lietuviais.“

Taigi, nors Kolumbijoje gimusiems ir augusiems jaunuoliams šis kraštas buvo namai, o ne egzotiška svetima žemė, kaip jų tėvams, siekis burtis į lietuvišką būrį ir istorinis diasporos pasakojimas išliko. Nepaisant toliau mažėjančios bendruomenės, stiprios asimiliacijos ir jau beveik prarastos kalbos, lietuviybė Kolumbijoje alsuoja iki šiol: kasmetėmis Vasario

³ Michelsonas, S. 1961. *Lietuvių išeivija Amerikoje (1868–1961)*. South Boston: Keleivis.

⁴ Liutkutė, L., Ūsaitė, K. 2013. Nors gimėme ir gyvename Kolumbijoje, širdyje jaučiamės lietuviai: Trakimų šeimos istorijos pėdsakais. *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 15, p. 57–71.

Lietuviška stovykla Činautos miestelyje, Kolumbijoje, 2023 m. vasaris. Minyelos Vogulys albumo nuotrauka

16-osios šventėmis, atžaloms tebeduodamais lietuviškais vardais, išsaugotais ir naujai įsigytais tautiniais kostiumais, kelionėmis į protėvių žemę ir svarbiausia – šeimos ir diasporos istorijos pasakojimu, vis dar perduodamu iš kartos į kartą. Kaip jautriai 1983 m. rašė Kolumbijos lietuvių jaunimo sąjungos (KLJS) pirmininkas Kęstutis Vacys Slotkus, „gimstant lietuviškoj šeimoj, mes paveldim iš savo tėvų lietuvišką kraują, bruožus ir net mentalitetą. <...> Per mūsų tėvus, iš mūsų praeities mes turime įgimtus jausmus, įgimtą skirtingą gyvenimo viziją, dėl kurios suprantam ir jaučiam ne tik gėrį, kuriuo mes ir žmonija džiaugiamės, bet ir neteisingumą, kuris neša vargą ir skausmą daugelio kitų tautų žmonėms“.

Savo istoriją pradėjusi nuo vos keleto tautiečių susibūrimo į Komitetą karo aukoms remti, XX a. viduryje Kolumbijos lietuvių bendruomenė išaugo į aktyvų ir solidarų kelių šimtų žmonių sambūrį. Nors bėgant laikui darėsi vis sunkiau palaikyti gyvybingą veiklą, daug tautiečių išvyko į kitas šalis, likę – kūrė mišrias šeimas, noras burtis į lietuvišką oazę išliko. Geografiškai ir kultūriškai nutolusi nuo Lietuvos, neturinti stiprių institucinių rėmų ar gausaus narių skaičiaus, atskirta sunkiai įveikiamų atstumų pačioje šalyje, lietuvių bendruomenė visgi iki šių dienų išlaikė tautinės tapatybės pamatą per istorinę atmintį – tautos, diasporos ir kiekvienos šeimos praeities pasakojimą.

At(si)vėrimai su Nijole Lituana

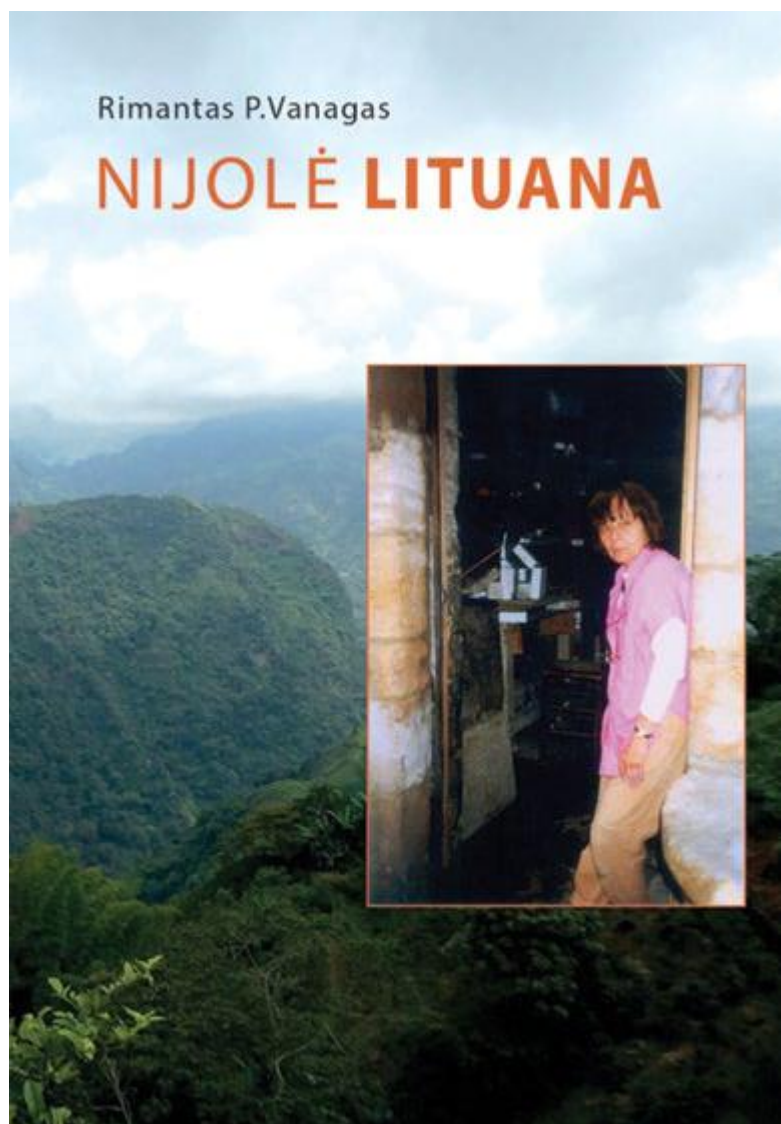
Eglė Ozolinčiūtė

Knyga „Nijolė Lituana“ – anykštėno žurnalisto Rimanto P. Vanago daugiau nei 20 metų rinktas ir gyventas pasakojimas (2001–2024), paties knygoje pavadintas „nuotykių romanu“ apie pažintį su a. a. menininke, keramike, skulptore, konstrukcijų ir instaliacijų kūrėja Nijole Šivickas.

Nijolės šaknys – iš Anykščių, tačiau didžioji jos gyvenimo ir kūrybos dalis praleista išeivijoje – Kolumbijoje, Bogotoje. Nijolė Lituana taip pat daugeliui žinoma ir dėl to, kad ji – filosofo, matematiko, politiko, buvusio Bogotos miesto mero bei Kolumbijos Senato nario Antano Mockaus motina.

Nors knygą skaityti iš tiesų paprasta ir ji įtraukia tarsi nuotykių romanas, kartais kviečiantis kvatoti balsu, o kartais kartu paverkti, verta pastebėti, kad kūrinys apima daug etnografiniu būdu surinktos dokumentinės medžiagos, bendraujant tiesiogiai tiek su Nijole ir jos šeimos nariais jų vizitų į Lietuvą metu, tiek autoriui viešint Kolumbijoje. Smalsi publicisto akis randa ir atskleidžia Nijolės šeimą pažinojusių žmonių prisiminimus, taip pat antrinius šaltinius, publikacijas, kurios papildo per vizitus surinktą medžiagą. Knygoje skaitytojas gali rasti ir „lyrinių“ momentų ar poetinių autoriaus patirties interpretacijų, pvz., eilėraščiai, rašyti ar skaityti per viešnages, bei trys anksčiau neišleistos novelės.

Knygos pasakojimas kviečia į kelionę ne tik skirtingose šalyse, bet ir skirtingais laikotarpiais. Pateikiama vaizdinė medžiaga ir pasakojimai apie Nijolės tėvus, gyvenimo tėkmę,

vaikus, tai iliustruojama vos prieš kelerius metus Lietuvoje vykusio vizito metu darytomis fotografijomis. Po jų – vokiečių kapinaičių Bogotoje, kuriose matome jau Nijolės Šivickas kapą, nuotrauka.

Po tekstinio pasakojimo dalies, įrėmintos žaliuojančių Kolumbijos kalnų vaizdais, seka 30 puslapių, skirtų spalvotoms Nijolės darbų fotografijoms. Čia taip pat pateikiamos katalogų, kuriuose afišuoti Nijolės darbai, nuotraukos, bylojančios apie kūrinius bei pačios kūrėjos keliones po ekspozicijas įvairiose pasaulio vietovėse: Bogotoje, Medeljine, Kite, Vilniuje ir kt.

Nijolės prakalbinimas

Nijolę prakalbinti ir atverti yra dovana. Tie, kurie ją pažinojo (tarp jų ir man teko laimėti atsidurti, kuriant filmą apie ją Lietuvoje), niekada nebuvo tikri, ar Nijolė pasirinks atverti savo širdies duris naujai sutiktam žmogui. Štai knygoje minimam kino režisieriui Sandro Nijolė atsivėrė patikrinusi jo rankas, kurios buvo sugrūbusios nuo darbo genėjant medžius. Regis, Nijolei nelabai prie širdies darbo nežinantys „baltarankiai“. Taip prasidėjo graži draugystė, o vienas vaisių – filmas „Nijolė“, kurį nuoširdžiai rekomenduoju pažiūrėti.

Tokį atsivėrimą atspindi ir pagarbus R. Vanago elgesys, pažadant prieš publikavimą parodyti parengtą knygos tekstą, ir Nijolės atsakymas: „Nereikia. Aš jums pasitikiu.“

Dar labiau įstabu ir sveikintina, kad publicistas Vanagas, viešėdamas Kolumbijoje, buvo apdovanotas ypatinga Nijolės pasitikėjimo dovana – stebėti jos kūrybos procesą. Kaip minėjo pati kūrėja, iki šiol to dar niekam nebuvo leidusi. Pagarbus autoriaus rašymas, neatskleidžiant tik jam patikėtų paslapčių, įgalina jį išgirsti Nijolės pasidalijimą apie sakralų kūrybos procesą ir požiūrį į tai, kas jai gyvenime svarbiausia.

Motina, sūnus, šeima

„Mama – negailestingiausia mano kritikė, visada pakylanti aukščiau gėrio ir blogio akistatos. Gal, iš šalies žiūrint, ji kartais gruboka, bet niekad nemėgo naivių ir pigių iliuzijų bei tuštybės“, – Antanas Mockus

Knygoje daug dėmesio skiriama ypatingiems motinos ir sūnaus Antano Mockaus santykiams. Štai 1974 m. motinos pastangomis Antanas atsiduria Lietuvoje, Vilniaus universiteto lituanistikos kursuose, kad išmokytų taisyklingos tėvų kalbos (ir 2006 m. kursą pakartoja). Pasakodama šią istoriją Nijolė atskleidžia savo didžiausią baimę: „Oi, kaip bijau, kad jo nenužudyčiau.“

Knygoje R. Vanagas aprašo ir Nijolės vizitą į Lietuvą 1982 m., ir po 38 m. pertraukos vykusį susitikimą su jos jau nebeįmatančia motina. Apie šį apsilankymą Nijolė sako: „Buvau Vilniuje, Kaune, Anykščiuose. Tarpe tiek žmonių, tiek meno tegaliu pasakyti, kad keistą jausmą turėjau: rodos, ir medžiai, ir paukščiai kalbėjo, bet nežinau ką. Verkėme. Visi daug verkėm...“

Toliau pasakojant apie vizitą Lietuvoje, aprašomas poetiškas ir sakralus ugnelės atnešimas ir žvakelių uždegimas senosiose Anykščių kapinaitėse. Atnešus ugnelę, visa šeima sustoja ratu ir uždainuoja „Subatos vakarėlį“. Taip šioje sakralioje erdvėje, tokiu neįprastu erdvei žanru tarsi skelbiama gyvenimo pergalė mirties akivaizdoje, o gal kartu liudijamas aki-mirkos trapumas amžinybės akivaizdoje?

„Instaliacijos dangaus pakraštėliuose“

Bene į labiausiai Nijolei sakralią erdvę skaitytojas atvedamas skyriuje „Ant keteros, po ketera“. Jame autorius pasakoja, kaip buvo pakviestas Nijolės lipdyti iš molio kūrinių, kurį vėliau ji atvežė jam į Lietuvą kaip kolumbietišką suvenyrą.

Belipdant darbą, Nijolė tarsi „nuskaitė“ sielą pagal lipdomą molio kūrinį „aha, kažką slepi“. Tas kito „nuskaitymas“, kuomet Nijolė iš karto pajunta apsimetimą, netikrumą, rodo, jog molis jos gyvenime yra tarsi tarpininkas, leidžiantis suprasti ir išskaityti tai, kas yra tikra, o kas ne.

Toliau veiksmas šokteli į 2016 m. rugpjūčio vidurį, kai R. Vanagas savo namuose Lietuvoje netikėtai svečiuose sulaukia Nijolės, Antano ir italų režisieriaus Sandro Bozzolo su kino menininke Maria Cecilia Reyes, kurie tuo metu kūrė filmą apie Nijolę. Po akimirkos įvyksta Nijolės inicijuota instaliacija „Tobulų nėra“ ir iškart filmuojama: aukštieji ant grindų Nijolė, Antanas ir Vanagas gurkšoja konjaką. Tai kviečia publicistą prisiminti pirmąją matytą Nijolės instaliaciją tarpukalnėje įsikūrusiame tolimame Vila la Leivos miestelyje, kur senoje ir apleistoje bažnyčioje kabo agavų kamienai, kviesdami kiekvieną gyventoją meno patirčiai.

Erdvės, prasmės, at(si)vėrimai

Man ši knyga yra apie atvėrimus ir atsivėrimus. Ypač vertingi pasirodė tekstinėje dalyje aprašyti Nijolės atsivėrimai apie kūrybą, jau įleidus knygos autorių į savo dirbtuves:

„Kai prisiliečiu prie molio, rankos pačios ima kažką daryti... Aš joms neįsakinėju. Pirminis kūrinio variantas atsiranda tarsi iš nieko, formą ir išraišką, matyt, daugiau lemia mano vidinė būseną. Toliau – juodas darbas, kol ryškėja linijos, ima glaustis ar tolti plokštumos, trinu visokiais oksidais. Tai trunka mėnesius, savaites...“

Tačiau įvyksta ne tik Nijolės sielos atvėrimai. Galbūt autoriaus atvirumas skatina Nijolę atsiverti iki tol nepatirtu būdu: „Tu pirmas žmogus, kuriam leidžiu žiūrėti, kaip kuriu. Ir kodėl aš taip elgiuos?“ Gal tos sinergijos stebuklas – autoriui palaipsniui atsiveriantys meno kūriniai? Štai iš pažiūros paprastas molio rutuliukas ar agavų kartys sužadina vaizduotę ir kviečia įgyti transcendentinės gyvenimo patirties.

„Štai kas yra menas, galvoju: iš nieko, iš paprasto molio įpūsti gyvybę, sukurti įstabią, nepakartojamą būtybę“, – svarsto R. Vanagas.

Autorius veda skaitytoją atverdamas ir tam tikras erdvių bei prasmų duris. Pavyzdžiui, viešint Kolumbijoje kalba apie įspūdingus skulptūrų pripildytus namus, dirbtuvę, į kurią toli gražu ne visi įleidžiami, gretimą kambarėlio atradimą, kuriame „visas knygų rojus“, ypač išleistų JAV ir Pietų Amerikoje, lietuviška išėivijos spauda, taip pat pasaulio klasikos literatūra su dedikacijomis Nijolei ar jos vaikams.

Viso gyvenimo žinutė

Ši knyga leidžia geriau suprasti, kokiame kontekste išauga stiprūs, laisvi, kritiškai mąstantys ir nekonformistiški žmonės, kur autentiškas buvimas yra aiškus kvietimas gyventi savo gyvenimą, eiti nepramintais takais, leisti kūrybiniam pradui reikštis tokiomis formomis ir ten, kur kiekvienam tinkamiausia tarpti ir atsiskleisti.

Apibendrinant, man norėtusi stabtelėti viename vizualikos puslapyje (įterptame prieš tekstinę pasakojimo dalį), skirtame įamžinti autoriaus ir Nijolės bendrą darbą „Ketera“, taip pat faksimilės iš Nijolės apmąstymų ir kartoninio kvadrato nuotrauką, kuriame užrašas „MUJER“ (liet. moteris).

Šis puslapis, mano supratimu, atspindi žinutes, kurias Nijolė transliavo visą savo gyvenimą. Kartoninį kvadratą su išdegintu užrašu „Mujer“ Nijolė siūlydavo vyrams pasikabinti ant kaklo, kad nors akimirkai pasijustų jų žeminamos moters vietoje. „Ketera“ simbolizuoja jos būdą kvieisti kūrybai kitą ir taip patikrinti bei „nuskaityti“ žmogų. Tačiau bene labiausiai suskambėjo Nijolės apmąstymai faksimilėje:

„Dieve, nežinau, ar Tu padėsi man – nežinau, yra tamsuma mano gyvenime – Taip pat yra

šviesos Tavo Dieve molyje, kuriame ieškau Tavęs...”

Paskutinis skyrius rašytas jau Nijolei esant anapily, tačiau pagrindinis akcentas pabaigoje – gyva Nijolės svajonė matyti savo kūrinius gimtojoje Lietuvoje. Viltinai nuteikė autoriaus prierašas „P. S.“, kuriame pranešama apie Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus ir Vytauto Kasiulio dailės muziejaus iniciatyvą vykdyti Kolumbijon ir pasigilinti į Nijolės Sivickas darbus.

Iškeliausi anapilin Nijolė gali ir toliau mums kalbėti bei kviešti į transcendentinę ir socialiai jautrią meno patirtį per savo darbus, tebegyvenančius savo gyvenimą, kuris, labai tikiuosi, bus tęsiamas ir Lietuvoje.

To nuoširdžiai linkiu.

Svarbiausios VDU Pasaulio lietuvių universiteto veiklos 2024 m.

Vytauto Kavolio tarpdisciplininė profesūra

V. Kavolio tarpdisciplininė profesūra – tai nuo 2022 m. vykdoma programa, skirta kviestinių lietuvių diasporos dėstytojų vizitams Vytauto Didžiojo universitete. Ja siekiama stiprinti tarpdisciplininį požiūrį studijų programose ir ryšius su lietuvių diasporos akademinė bendruomene. Vizitus remia Lietuvių fondo Danos Gedvilienės fondas.

Gegužės 7–14 d. Vytauto Didžiojo universitete viešėjo dr. Evelina Gužauskytė iš Velslio koledžo (JAV). E. Gužauskytė skaitė paskaitas VDU Humanitarinių, Socialinių mokslų bei Menų fakultetų studentams. Šio vizito metu surengtos dvi viešos paskaitos: „Kolonijinis diskursas ir jo formos: žvilgsnis iš postkolonijinių / dekolonijinių studijų perspektyvos“ ir „Science Meets Art: Interdisciplinarity and Its Discontents“. Mokslininkė taip pat dalyvavo Kauno literatūros savaitės renginiuose.

Diasporinės vaizduotės ugdymas

Igyvendindamas savo misiją VDU Pasaulio lietuvių universitetas kviečia jungtis prie Lietuvos ir pasaulio lietuvių būties ir likimų svarstymų: kelti Lietuvai, lietuvių diasporai bei šandienės lietuvių migracijos procesams aktualius klausimus, juos reflektuoti ir taip kartu ugdyti lietuvių kaip diasporinės tautos vaizduotę.

Sausio 12 d. vyko pokalbis su visuomenės veikėja, buvusia Pasaulio lietuvių bendruomenės atstove Lietuvoje Skirma Kondratiene. Susitikimas buvo skirtas psichikos sveikatos migracijos kontekste temai.

Kovo 22 d. surengtas pokalbis su Laurynu Mi-sevičiumi – buvusiu ilgamečiu Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo sporto sąjungos vadovu, Pasaulio lietuvių bendruomenės Sporto reikalų komisijos pirmininku. Diskusijos metu kalbėta apie sporto potencialą vienyti diasporos lietuvius, kaip sportinės žaidynės leidžia užmegzti ryšius ir solidarumo saitų tarp skirtingose šalyse gyvenančių lietuvių, svarstyta, kokių galimybių sportas teikia Lietuvos ir lietuvių diasporos bendradarbiavimui. Renginyje taip pat dalyvavo lengvaatletis, disko metikas Virgilijus Alekna, JAV lietuvių kilmės krepšininkas Derekas Molis su dukra Cammie Molis, Pasaulio lietuvių sporto asociacijos prezidentas Valentinas Aleksa.

Gegužės 17 d. vyko susitikimas su Venesuelos lietuviu Ana Baronas de Zavadzkas. Susitikime kalbėta apie Baronų šeimos persikėlimo į Venesuelą patirtis, čia veikiančios lietuvių bendruomenės istoriją bei šiuo metu Lietuvoje besikuriančią Venesuelos lietuvių repatriantų bendruomenę.

Rugsėjo 30 d. surengta išeivijos lietuviui Liūtui Mockūnui atminti skirta popietė. Prisiminimais dalijosi su L. Mockūnu artimais bendravę Egidijus Aleksandravičius, Vytautas Žalys, Vytautas Adomaitis bei Skirma ir Ramūnas Kondratai.

„Spalis – lietuvių diasporos mėnuo“

Ketvirtus metus iš eilės Vytauto Didžiojo universitetas kvietė visą spalio mėnesį aktyviai domėtis lietuvių diaspora – jos istorija, bendruomenių, lituanistinių mokyklų veikla bei diasporos kūrėjų darbais. „Spalis – lietuvių

diasporos mėnuo“ – tai renginių ciklas, vienijantis VDU, kitų organizacijų, institucijų ir pavienių mokslo ir kūrybos atstovų iniciatyvas, susijusias su lietuvių diasporos tematika.

2024 m. spalio renginių ciklo ribos buvo netradiciškai platesnės, prasidėjusios rugsėjo pabaigoje išeivijos visuomenininkui Liūtui Mockūnui skirtais renginiais ir pasibaigusios lapkričio pradžioje vykusia mokslinė konferencija, skirta VDU Lietuvių išeivijos instituto veiklos 30-mečiui paminėti.

Pasaulio lietuvių universiteto edukacijos

VDU Pasaulio lietuvių universitetas kviečia Lietuvos ir užsienio lituanistinių mokyklų moksleivius pažinti lietuvių diasporą per edukacijas, vykstančias gyvai ir nuotoliu. Moksleivių ir visų besidominčių laukia edukacijos „Kilnumo dvasia lietuvių diasporoje: L. ir F. Mockūnų pamokos“, „Ekologija ir savi herojai JAV: Valdo Adamkaus istorija“, „Venesuelos aukso amžius lietuvių akimis: Gedimino Orento fotografija“ bei „Lietuviška vaikystė Venesueloje“.

Pasaulio lietuvių istorija

Sėkmingai ne vienerius metus VDU studentams dėstomas „Pasaulio lietuvių istorijos“ kursas kiekvienų metų vasario mėnesį atveriamas plačiajai auditorijai – visiems, besidomintiems lietuvių, įsikūrusių už Lietuvos valstybės ribų, istorija. Studijų metu nagrinėjamos lietuvių migracijos ir gyvenimo plačiame pasaulyje aplinkybės apima platų temų lauką, kuriame kartu gali skleisti ir asmeninės paties studijuojančiojo ar jo artimiausios aplinkos istorijos. Paskaitose aptariamos tokios temos kaip globalios Lietuvos erdvės, pasaulio diasporos ir lietuviai vykstant amžinajam tautų krautymuisi, ekonominė emigracija iš Lietuvos

1920–1940 m. bei masinės emigracijos iššūkiai po 1990 m. Kurso dėstytojai – dr. Egidijus Balandis ir prof. Egidijus Aleksandravičius.

Apie formalias ir neformalias studijas pasaulio lietuviams

Jei esi pasaulio lietuvis ir domiesi studijų galimybėmis Vytauto Didžiojo universitete, kviečiame apsilankyti VDU Pasaulio lietuvių universiteto internetinėje svetainėje. Viena puslapyje rasi naudingos informacijos ne tik apie laipsnį suteikiančias bakalauro, magistrantūros ar doktorantūros studijas, bet ir apie neformalius kursus ir mokymus, papildomas studijų galimybes, nuolaidas studijoms ir stipendijas, vasaros ir žiemos lietuvių kalbos ir kultūros kursus. Čia taip pat pateikiama informacija apie praktinius studijų aspektus, suteikiama galimybė interaktyviai „pasivaikščioti“ po VDU erdves ir susipažinti su užsienio lietuvių, studijavusių VDU, atsiliepimais.

Užsienio lietuvių stipendijos konkursas VDU studentams

Užsienio lietuviai, studijuojantys VDU, nuo šiol gali pretenduoti į papildomą paramą – užsienio lietuvių stipendiją, kuri skiriama tam pačiam asmeniui vieną kartą per visą studijų laikotarpį. Stipendijos dydis – 1 000 EUR.

Užsienio lietuvių stipendijos konkurso kriterijai: domėjimasis lietuvių diaspora (istorija, šiandieninė situacija), lietuvių bendruomenių veikla užsienio šalyse; dalyvavimas lietuvių bendruomenių ir (ar) lituanistinių mokyklų veiklose užsienio šalyse; dalyvavimas bendruomeninėse / savanoriškose / akademinėse veiklose; domėjimasis ir (ar) dalyvavimas konkrečiose VDU Pasaulio lietuvių universiteto veiklose.

Stipendijos konkursas skelbiamas kiekvienų metų spalio ir kovo mėnesiais.

Lituanistinis ugdymas

Nuo 2021 m. kiekvieną kovo mėnesį rengiamas Lituanistinio ugdymo forumas, kuriuo siekiama atkreipti Lietuvos visuomenės ir diasporos dėmesį į lituanistinio švietimo užsienio šalyse svarbą. Forumą organizuoja Vytauto Didžiojo universitetas, Užsienio reikalų ministerija, Švietimo, mokslo ir sporto ministerija, Seimo narė Dalia Asanavičiūtė, Pasaulio lietuvių bendruomenės Švietimo komisija, Lituanistinių mokyklų asociacija. Kiekvieno forumo svečias – vis kita Lietuvos Respublikos ambasada. Forumą globoja pirmoji ponė Diana Nausėdienė.

2024 m. kovo 15 d. Vytauto Didžiojo universiteto Švietimo akademijoje Vilniuje ir nuotoliu vyko ketvirtasis lituanistinio ugdymo forumas. Tarp forumo svarbiausių akcentų – neformalių lituanistinių mokyklų stiprybės.

Liūto ir Françoise Mockūnų namai

VDU bendruomenei ir Pasaulio lietuvių universiteto bendradarbiams atverti L. ir F. Mockūnų erdvė (Žygimantų g. 5a, Vilniuje). Tai išeivijos lietuviams Liūtui ir Françoise Mockūnams priklausiusi erdvė (butas), po vyro mirties F. Mockūnienės valia padovanota Vytauto Didžiojo universitetui, tapusi pirmąja VDU atstovybe Vilniuje.

Perduodama Žygimantų gatvėje esančią nuosavybę universitetui F. Mockūnienė įpareigojo ją skirti veikloms, susijusioms su lietuvių diaspora. Tad maloniai kviečiame, bendradarbiaujant su universitetu, šioje erdvėje organizuoti kamerinio pobūdžio renginius, interviu, diskusijas, jų filmavimus, knygų pristatymus, susijusius su lietuvių diasporos ir migracijos tematika.

Ši erdvė taip pat veikia kaip nedidelis L. ir F. Mockūnų muziejus, į kurį kviečiame moksleivius ir visus besidominčius. Norinčiųjų susipažinti su L. ir F. Mockūnų gyvenimo istorija ir veikla laukia edukacija „Kilnumo dvasia lietuvių diasporoje: L. ir F. Mockūnų pamokos“.

Parengė Rūta Pūraitė